

**Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
Misija u Republici Hrvatskoj
Glavni ured**

**OSNOVNO IZVJEŠĆE: SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE PRED DOMAĆIM
SUDOVIMA U 2005. GODINI**

13. rujna 2006.

SADRŽAJ

SAŽETAK U NAJVAŽNIJIM TOČKAMA.....	3
A. RAZVOJ DOGAĐAJA TIJEKOM 2005. I POČETKOM 2006. GODINE	5
I. Ustupanja predmeta Hrvatskoj od strane Haškog tribunala.....	6
II. Haški tribunal procesuirao hrvatske novinare zbog otkrivanja zaštićenih svjedoka	7
III. Uhićenje i prebacivanje Ante Gotovine na Haški tribunal	7
IV. Europska Unija o procesuiranjima ratnih zločina pred domaćim sudovima	8
V. Prvi predmeti dodijeljeni posebnim sudovima za ratne zločine.....	8
VI. Uvjeti u zatvorima zahtijevaju pozornost	9
VII. Domaće nevladine organizacije sve su više uključene u praćenje suđenja: usredotočenost na žrtve	9
B. MEĐUDRŽAVNA PRAVOSUDNA SURADNJA OGRANIČENA JE STROGIM ZAKONSKIM OKVIRIMA ČIME SE OLAKŠAVA NEKAŽNJAVANJE	10
I. Domaća pravna reforma trebala bi omogućiti proširene oblike međudržavne pravosudne suradnje.....	10
II. Sustavna suradnja potrebna je kako bi se riješio velik broj otvorenih predmeta i presuda donesenih u odsutnosti	12
C. IZVJEŠĆA S PRAĆENJA SUĐENJA.....	14
I. Svjedoci: Preostali izazovi za pružanje pouzdanog iskaza.....	14
1. Izvan zaštite svjedoka: sigurnost svjedoka, sprečavanje zastrašivanja svjedoka i potpora pružanju iskaza	15
2. Uznemiravanje svjedoka na sudu	16
3. Pritisak na svjedoke van sudova / izmijenjeno svjedočenje.....	16
4. Dostupnost svjedoka koji žive izvan zemlje – pružanje iskaza u živo i putem video veze	17
5. Nedosljedni iskazi svjedoka i proceduralne greške – sudski pristup.....	18
II. Nadzor Vrhovnog suda nad prvostupanjskim sudovima.....	19
1. Proceduralne greške	19
2. Greške u pronalaženju i odmjeravanju činjenica te primjena tih činjenica na zakon.....	20
3. Greške u izricanju kazni	21
4. Prevelike optužbe/greške u optužnici	22
III. Branitelji – Zabrinjavajuća pitanja vezana uz pošteno suđenje – Jednakost sredstava za obranu i odgovarajuće zastupanje	22
IV. Procesuiranje: Što je procesuirano i što je još ostalo; nanesena šteta	24
V. Zabrinjavajuća pitanja vezana uz nepristranost.....	26
VI. Postupanje koje se kvalificira kao ratni zločin i genocid.....	27
1. Oblici kaznene odgovornosti: pojedinačna odgovornost i sudioništvo.....	28
2. Ratni zločini protiv civilnog pučanstva	28
3. Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika	30
4. Genocid	31
5. Kaznena djela povezana s ratom procesuirana kao „obična kaznena djela“	31
VII. Praksa pri određivanju kazni: olakotni i otegotni čimbenici	32
1. Olakotne okolnosti: kazna smanjena ispod zakonskog minimuma i čimbenici uzeti u obzir	33
2. Otegotne okolnosti: stav okrivljenika prema zločinu odlučujući	33
VIII. Statistički opseg procesuiranja u 2005. godini	34
1. Razdoblje prije suđenja: uhićenja, izručenja, puštanja na slobodu i optužnice.....	35
2. Suđenja/ponovna suđenja	37
3. Žalbe.....	40
D. PREPORUKE.....	41
DODACI	42

SAŽETAK U NAJVAŽNIJIM TOČKAMA

Tijekom 2005. i u prvih 6 mjeseci 2006. godine, procesuiranja na Haškom tribunalu, ustupanja predmeta u sklopu Izlazne strategije Haškog tribunala te pristup Europskoj uniji usredotočili su pozornost na politički i pravni kontekst unutar kojih se procesuiraju ratni zločini u Hrvatskoj. Uočen je napredak u usporedbi s prethodnim godinama, no potrebni su dodatni naponi kako bi ovaj napredak bio trajan. Među pitanjima koja i dalje izazivaju zabrinutost nalaze se: nepristranost i primjena ujednačenih standarda kaznene odgovornosti, kvaliteta sudskih presuda, sigurnost i potpora svjedocima, odgovarajuća obrana od strane branitelja imenovanih po službenoj dužnosti te međudržavna pravosudna suradnja, posebice sa Srbijom, Crnom Gorom te Bosnom i Hercegovinom. Politička potpora reformama kao i ujednačen pristup državnih institucija igrat će ključnu ulogu u depolitizaciji procesuiranja ratnih zločina i osiguranju utvrđivanja pojedinačne kaznene odgovornosti.

Tijekom protekle godine postojali su pokazatelji sve objektivnijeg i nepristranog postupanja državnih odvjetnika, sudaca i policije. To je imalo za posljedicu odbacivanje stare politike politiziranih procesuiranja, u velikoj mjeri uvjetovanih nacionalnim podrijetlom žrtava i pripadnošću vojnim postrojbama optuženika nauštrb ujednačenog procesuiranja. Također će biti potrebno utvrditi jasno izraženu politiku u svezi s rangom počinitelja i težinom kaznenih djela koja će se procesuirati u budućnosti. Ostvarivanje ovih ciljeva zahtijevat će poduzimanje aktivnosti na dva međusobno povezana polja. Prvo, bit će potrebno nastaviti reviziju „starog poglavlja“ (brojne dugogodišnje optužnice, neke od kojih su podignute prema upitnim standardima i postupcima) procesuiranja Srba za zločine počinjene nad Hrvatima kako bi se u još većoj mjeri odbacile neutemeljene optužbe. Bez poduzimanja dodatnih aktivnosti u svezi s ovom skupinom postupaka, neki od ekscesa iz prošlosti mogli bi se prenijeti u budućnost. Drugo, bit će potrebno poduzeti dodatne korake kada je riječ o „novom poglavlju“ procesuiranja usmjerenom više prema Hrvatima i pripadnicima hrvatskih oružanih snaga za zločine počinjene nad Srbima kako bi se osigurala njihova kaznena odgovornost. Ovo drugo poglavlje moglo bi također uključiti optužbe protiv nekih pojedinačnih visoko rangiranih počinitelja Srba od kojih neki nisu bili procesuirani uzimajući u obzir staru tendenciju lokalnih državnih odvjetnika da se usredotoče na velik broj niže rangiranih okrivljenika Srba, posebice onih iz zajednica u kojima su se zločini odigrali.

Iako manje nego ranije, etničko podrijetlo i dalje predstavlja čimbenik pri utvrđivanju tko će i zbog kojih zločina biti procesuiran, pri čemu su razvidne razlike u vrsti počinjenja djela opisanih u optužnicama i visini izrečenih kazni. Jedan od izvora ove etničke oprečnosti mogla bi biti dostupnost dokaza, uključujući dostupnost ili spremnost svjedoka da svjedoče. Iako je broj suđenja u odsutnosti pao u usporedbi s prethodnim godinama, u 2005. godini još su uvijek za više od polovice svih optuženika te dvije trećine optuženika srpske nacionalnosti suđenja vođena u odsutnosti. Služba u hrvatskoj vojsci i dalje se koristi kao olakotna okolnost pri određivanju kazne. Kao što je navedeno u prethodnim izvješćima Misije, ne mora postojati isti broj optuženika različitih nacionalnosti. Međutim, u kombinaciji s gore navedenim čimbenicima, značajan nerazmjer uočen od početka devedesetih do 2005. godine u broju procesuiranih Srba i Hrvata ide u prilog zaključku kako se razlike u broju optuženika ne mogu pripisati isključivo različitim razinama kaznene odgovornosti zaraćenih strana¹.

¹ U svojim prethodnim izvješćima u kojima se bavila postupcima za ratne zločine od 2002. do 2004. godine, Misija je utvrdila, na osnovu svog vlastitog izvješćivanja, kao i podataka dobivenih od Vlade kako je ogromna većina postupaka za ratne zločine tijekom te neposredno nakon sukoba od 1991. do 1995. godine bila pokrenuta protiv Srba zbog zločina počinjenih nad Hrvatima.

I dok državne institucije sve više istražuju moguće zločine počinjene od strane pripadnika hrvatskih oružanih snaga, uključujući osobe odgovorne na osnovu zapovjedne odgovornosti za djela počinjena od strane njihovih podređenih, pojavio se otpor takvim istragama i može se očekivati kako će se on nastaviti. Jedan od najevidentnijih i najgrubljih oblika takvog otpora bilo je javno prozivanje krajem 2005. godine od strane saborskog zastupnika Ante Đapića onih osoba koje surađuju s istražiteljima ratnih zločina, što je uslijedilo nakon otkrivanja identiteta svjedoka koji je bio stavljen u program zaštite svjedoka. Istraga započeta sredinom 2006. godine protiv saborskog zastupnika Branimira Glavaša na sličan način predstavlja ispit neovisnosti državnih institucija i integriteta postupka procesuiranja. Ona će također predstavljati izazov medijima i civilnom društvu koji su inzistirali na odgovornosti Vlade te koji su također izloženi možebitnim reperkusijama. Postoji stalna potreba uspostavljanja odgovornosti u slučajevima dokumentiranih napora prikrivanja ratnih zločina, poput iskapanja i ponovnog pokapanja srpskih civila ubijenih u Paulin Dvoru. Način na koji će državne institucije odgovoriti na ove izazove bit će od ključne važnosti za budućnost procesuiranja zločina pred domaćim sudovima, uključujući predmete ustupljene od Haškog tribunala. U ovakvom okružju, državna politika potpore Hrvatima optuženima od strane Haškog tribunala, posebice Anti Gotovini, predstavlja čimbenik koji komplicira stvari te šalje nejasnu poruku pravosuđu, svjedocima i javnosti.

Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se povećala sigurnost svjedoka te im se pružila veća potpora, uključujući poduzimanje odlučnih mjera protiv onih koji pokušavaju prijetiti svjedocima ili ih zastrašiti. Tijekom 2005. i početkom 2006. godine, predmeti su po prvi put prebačeni na posebni sud za ratne zločine u Zagrebu. Ti predmeti, za koje je utvrđeno kako zahtijevaju posebne mjere, obuhvaćali su i predmet Norac-Ademi koji je preuzet od Haškog tribunala kao i predmet Glavaš-Fehir preuzet uslijed zabrinutosti za sigurnost svjedoka i nepristranost pravosuđa u Osijeku. Predmetom Glavaš-Fehir naglašena je činjenica kako ustupanje predmeta ovom posebnom sudu ne rješava važne izazove vezano uz integritet istrage, uključujući sudjelovanje svjedoka i očuvanje tajnosti informacija prikupljenih na zatvorenim sudskim raspravama. Velika većina suđenja i dalje se vodi na lokalnim sudovima, na područjima koja su na najizravniji način bila pogođena sukobom, čime se znatno povećava rizik zastrašivanja svjedoka i nedostatak sudske nepristranosti. Također je potrebno iznaći odgovarajuće korektivne mjere kako bi se riješio problem visoke stope pogreški koji dovodi do preinačenja brojnih presuda prvostupajskih sudova od strane Vrhovnog suda. K tomu, postoji potreba za osiguranjem odgovarajuće obrane od strane branitelja imenovanih po službenoj dužnosti, uključujući okončanje prakse zastupanja cijelih skupina.

Povlačenja zahtjeva glavne haške tužiteljice sredinom 2005. godine za ustupanje predmeta protiv Vukovarske trojke Hrvatskoj ili Srbiji i Crnoj Gori, naglasilo je političku složenost povezanu s međudržavnom suradnjom u procesuiranjima ratnih zločina. Međutim, načelo individualne odgovornosti neće se moći primjenjivati u dogledno vrijeme na brojne zločine počinjene u Hrvatskoj – kako u slučaju hrvatskih tako i u slučaju srpskih žrtava – bez znatno osnažene pravosudne suradnje hrvatskih institucija s njihovim kolegama u Srbiji², Crnoj Gori te Bosni i Hercegovini. Ključni pokazatelj nedostatne međudržavne suradnje je vođenje suđenja u odsutnosti od početka devedesetih protiv stotina Srba koji nisu bili dostupni hrvatskom pravosuđu. Novopokrenuti predmeti protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga često ovise o svjedocima koji također žive izvan granica Hrvatske.

² Tijekom razdoblja obuhvaćenog ovim izvješćem, Srbija i Crna Gora postale su odvojene i neovisne države. S obzirom na događanja u prošlosti, u ovom se izvješću govori o bivšoj državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, dok se za događaje koncem proljeća 2006. godine i kasnije, govori o zasebnim državama.

Izazov za političke čelnike u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori te Bosni i Hercegovini, je u tome hoće li oni postepeno odbaciti rigorozan pravni okvir koji u znatnoj mjeri ograničava međudržavnu pravosudnu suradnju, nastavljajući postojeće primjere dobre suradnje između državnih odvjetnika i sudova. Sporazum oko razrade snažnijih oblika međudržavne pravosudne suradnje bez sumnje zahtjeva primjenu niza prijelaznih mjera za izgradnju povjerenja. No, ako su Hrvatska i druge države ozbiljne u svojoj odluci da stanu na kraj nekažnjavanju i osiguraju pravdu za oštećene, onda nema druge alternative već započeti s ovim procesom bez odgode. Sustavna suradnja vezano uz velik broj osoba koje Hrvatska traži, uključujući predmete preuzete od Haškog tribunala, omogućila bi početak zaključivanja poglavlja procesuiranja ratnih zločina i osnažila stabilnost u regiji te olakšala povratak izbjeglica. Dok će time hrvatskim vlastima biti nametnute znatne obveze, i njihove kolege u susjednim državama morat će biti znatno aktivnije.

Početak travnja 2006. godine Misija je zajedno s Europskom komisijom i Haškim tribunalom, započela intenzivne razgovore s ministricom pravosuđa, glavnim državnim odvjetnikom te predstavnicima Vrhovnog suda kako bi se razriješila zabrinjavajuća pitanja vezano uz procesuiranje ratnih zločina, od kojih su mnoga obrađena i u ovom izvješću. Među pitanjima koja su tijekom prva tri sastanka istaknuta za daljnju raspravu i poduzimanje aktivnosti bila su smanjivanje određenih prepreke za međudržavnu pravosudnu suradnju, jačanje sigurnosti svjedoka i osiguranje odgovarajuće obrane od strane branitelja imenovanih po službenoj dužnosti te sustavne mjere za rješavanje problema osoba koje Hrvatska traži u susjednim zemljama zbog počinjenih ratnih zločina. Ti se naponi ulažu kao dodatna pomoć regionalnim aktivnostima OEES-a vezano uz poboljšanje međudržavne pravosudne suradnje.

Ovim su izvješćem obuhvaćene sadržajne rasprave kao i statistički podaci vezano uz suđenja za ratne zločine koja je Misija pratila tijekom 2005. godine na prvostupanjskim i drugostupanjskim sudovima³. Izvješće naglašava razvoj događaja vezano uz zakone kao i zabilježene trendove. Tamo gdje je to moguće, u njemu se vrši usporedba i sučeljavanje zapažanja iz 2005. godine s onima zabilježenima u prethodnim izvješćima o suđenjima za ratne zločine koje je Misija objavila u razdoblju od 2002. do 2004. godine. Izvješćem su također obuhvaćena brojna događanja iz prve polovice 2006. godine.

A. RAZVOJ DOGAĐAJA TIJEKOM 2005. I POČETKOM 2006. GODINE

Povećana pozornost usmjerena na procesuiranje ratnih zločina pred domaćim sudovima u 2005. te u prvoj polovici 2006. godine bila je razvidna iz postupaka cijelog niza domaćih i međunarodnih čimbenika u zajednici. Uzajamna povezanost među procesuiranjima u Hrvatskoj i na Haškom tribunalu postala je očita ustupanjem optužnice u predmetu Norac/Ademi kao i ostalih materijala prikupljenih u istrazi u Hrvatskoj usporedno s pojačanom aktivnošću na Haškom tribunalu u predmetima koji se odnose na Hrvatsku. Ustupanja predmeta u sklopu „Izlazne strategije“ usmjeravaju pozornost na adekvatnost pravnog okvira i sposobnosti državnih institucija i službi. Nekoliko suđenja vođeno je pred Haškim tribunalom u 2005. te u prvoj polovici 2006. godine a odnose se na ratne zločine počinjene nad Hrvatima u Hrvatskoj, uključujući suđenje Milanu Martiću kao i suđenje „Vukovarskoj trojki“. Međutim, čini se kako je javnost slabo svjesna veze između ovih suđenja i povezanih predmeta u Hrvatskoj. Upravo suprotno, pozornost javnosti i javne rasprave koje se odnose na Haški tribunal u velikoj su mjeri ograničene na negativne reakcije

³ Misija prati sve predmete i suđenja za ratne zločine koji se vode u Hrvatskoj uz pomoć svojih djelatnika za vladavinu prava u područnim uredima i Glavnom uredu.

na optužnice protiv hrvatskih vojnih dužnosnika. Predmeti pokrenuti protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga pred Haškim tribunalom predstavljaju snažan podsjetnik na ispolitizirano okruženje u kome se odvijaju procesuiranja u Hrvatskoj. Državna politika potpore optuženima pred Haškim tribunalom u značajnoj je suprotnosti sa zakonskom obvezom nepristranog procesuiranja ratnih zločina pred domaćim sudovima.

I. Ustupanja predmeta Hrvatskoj od strane Haškog tribunala

Sredinom rujna 2005. godine, Haški tribunal ustupio je Hrvatskoj optužnicu protiv Mirka Norca i Rahima Ademija kao dio svoje Izlazne strategije⁴. Haški tribunal odobrio je ustupanje optužnice utvrdivši kako su ispunjeni preduvjeti iz Pravila 11 *bis* koji se odnose na pošteno suđenje. Ti preduvjeti uključuju primjeren pravni okvir, zaštitu svjedoka, međudržavnu suradnju, nemogućnost izricanja smrtne presude te mehanizam praćenja suđenja od strane OESS-a. Haški tribunal posebno je istaknuo kako preduvjet nepristranosti nije ograničen samo na optuženika prema kome će se malo vjerojatno postupati pristrano. U svjetlu naznaka postojanja etničke pristranosti u nekim postupcima za ratne zločine pred domaćim sudovima, važno je što je Haški tribunal jasno istaknuo kako pošteno suđenje u ovom slučaju također uključuje pošten odnos prema žrtvama srpske nacionalnosti kao i prema međunarodnoj zajednici.

Glavni državni odvjetnik je 31. listopada formalno preuzeo predmet od glavne tužiteljice Haškog tribunala. Predsjednik Vrhovnog suda je 2. prosinca odobrio zahtjev glavnog državnog odvjetnika da se predmet dodijeli Županijskom sudu u Zagrebu, jednom od četiri „posebna“ suda za ratne zločine, umjesto Županijskom sudu u Gospiću koji je mjesno nadležan za počinjene zločine. Od kraja 2005. godine glavni državni odvjetnik priprema predmet za izlaganje pred Županijskim sudom u Zagrebu. Do rujna 2006. godine, još nije započela sudska istraga, niti je podignuta hrvatska optužnica. Neki svjedoci Haškog tribunala oklijevali su sudjelovati u postupcima pred hrvatskim sudovima zbog bojazni za vlastitu sigurnost, navodeći incident s kraja 2005. godine kada su imena osoba koje su surađivale s državnim odvjetništvom u jednom drugom predmetu objavljena tijekom tiskovne konferenciju koju je održao saborski zastupnik Anto Đapić u Osijeku. [Vidjeti odjeljak C.I.1.] Istraga o ovom incidentu još je uvijek bila u tijeku krajem lipnja 2006. Uzimajući u obzir količinu dokumenata koju je ustupio Haški tribunal, mogu se pojaviti pitanja dopustivosti takvih dokumenata na hrvatskim sudovima, uključujući dopustivost dokaza u elektroničkom obliku. Očekuje se kako bi suđenje moglo početi 2007. godine.

Nasuprot tomu, krajem lipnja 2005. Haški tribunal je prekinuo svoje razmatranje pitanja hoće li optužnicu protiv „Vukovarske trojke“ ustupiti Hrvatskoj ili Srbiji i Crnoj Gori, zaključivši kako se „čini da će interesi pravde biti bolje zaštićeni ukoliko se ovo suđenje odvija pred ovim sudom“⁵. Suđenje je počelo u Haagu koncem 2005. godine.

K tomu, glavni državni odvjetnik i glavna tužiteljica Haškog tribunala blisko su surađivali u 2005. godini kako bi pripremili okvir za ustupanje informacija i dokaza koji se odnose na

⁴ Haški tribunal optužio je Norca i Ademija za ratne zločine navodno počinjene protiv srpskih civila i vojnika, *hors de combat*, 1993. godine tijekom operacije hrvatske vojske u „Medačkom džepu“ u jugozapadnoj Hrvatskoj. Njih se tereti da su pojedinačno odgovorni te odgovorni kao nadređeni časnici (zapovjedna odgovornost) za djela koja su počinili njihovi podređeni. Ademi se dragovoljno predao Haškom tribunalu 2001. godine a na slobodi je u Hrvatskoj od 2002. Norac služi zatvorsku kaznu u trajanju od 12 godina koju mu je izrekao Županijski sud u Rijeci za ratne zločine koji nisu povezani s ovim predmetom.

⁵ Mili Mrkšiću, Miroslavu Radiću i Veselinu Šljivančaninu, sva trojica bivši časnici Jugoslavenske narodne armije, sudi se u svezi s likvidacijom više od 260 Hrvata i drugih osoba ne-srpske nacionalnosti na farmi Ovčara nedaleko od Vukovara u istočnoj Slavoniji koncem 1991. godine.

ostale predmete koji se sada uobičajeno nazivaju predmetima „2. kategorije“ u kojima Haški tribunal nije podigao optužnicu, za daljnju istragu te moguće podizanje optužnice i suđenje u Hrvatskoj.

II. Haški tribunal procesuirao hrvatske novinare zbog otkrivanja zaštićenih svjedoka

U ožujku 2006. godine, Haški tribunal osudio je Ivicu Marijačića, glavnog urednika hrvatskog tjednika Hrvatski list te Markicu Rebića, bivšeg ravnatelja hrvatske obavještajne službe, zbog nepoštivanja suda⁶. Na osnovi članka kojega je napisao Marijačić i intervjua s Rebićem koji je objavljen sredinom studenog 2004., obojica su proglašena krivima zato što su svjesno i namjerno otkrili identitet i svjedočenje zaštićenog svjedoka, što je suprotno nalogu tribunala. Haški tribunal kaznio je Marijačića i Rebića novčanom kaznom od 15.000 EUR po osobi, navodeći potrebu odvratanja drugih osoba od sličnog ponašanja koje bi moglo poljuljati povjerenje u sposobnost Haškog tribunala da osigura učinkovite zaštitne mjere. Marijačić i Rebić uložili su žalbe na osuđujuće presude.

Sredinom lipnja 2006., nakon odluke Sudbenog vijeća kojom se odbacuje zahtjev tužiteljice za proširenjem optužnica zbog nepoštivanja suda protiv još četvorice hrvatskih novinara, glavna tužiteljica Haškog tribunala povukla je tri od četiri optužnice. Ova trojica, izdavač i dvojica bivših glavnih urednika Hrvatskog slova, Stjepan Šešelj, Domagoj Margetić i Marijan Križić, optuženi su da su otkrili kako je predsjednik Stjepan Mesić 1998. godine svjedočio u svojstvu zaštićenog svjedoka na zatvorenoj raspravi na suđenju generalu Blaškiću. Međutim, suđenje četvrtom optuženiku, Josipu Joviću, bivšem glavnom uredniku Slobodne Dalmacije, gdje je on optužen da je na sličan način 2000. godine otkrio kako je predsjednik Mesić svjedočio u svojstvu zaštićenog svjedoka, održalo se početkom srpnja 2006. Za razliku od Marijačića i Rebića, Jović je objavio [svjedočenje] kršeći time posebne naredbe Haškog tribunala o prestanku i suzdržavanju od objavljivanja⁷. Koncem kolovoza 2006., Haški tribunal osudio je Jovića zbog nepoštivanja tribunala i odredio mu novčanu kaznu od 20.000 EUR. Sudbeno vijeće bilo je posebno zabrinuto zbog toga što je Jovićevo namjerno oglašavanje na naloge tribunala imalo negativan učinak na sposobnost tribunala da zaštiti zaštićenog svjedoka, čime je poljuljano povjerenje u tribunal.

Ravnateža između slobode tiska i poštivanja sudskih naloga koja se nalazi u središtu ovih predmeta od izravne je važnosti za izvješćivanje medija o postupcima za ratne zločine u Hrvatskoj.

III. Uhićenje i prebacivanje Ante Gotovine na Haški tribunal

Početkom prosinca 2005. godine Ante Gotovina, jedini preostali odbjegli dužnosnik iz Hrvatske za kojim je Haški tribunal tragao, uhićen je na Kanarskim otocima u Španjolskoj te prebačen u Haag. Iako je ponovno potvrdio Vladinu trajnu obvezu suradnje s Haškim tribunalom, premijer je obećao punu potporu Vlade kako bi se pomoglo utvrđivanje „istine“ u svezi s Gotovinom te s drugim hrvatskim optuženicima od strane Haškog tribunala, uključujući Mladena Markača, Ivana Čermaka, Rahima Ademija te šestoricu bosanskih Hrvata, čime je dao do znanja kako će Vlada djelovati kao prijatelj suda na Haškom tribunalu. I bivša i sadašnja ministrica pravosuđa javno su izrazile svoje uvjerenje kako je Gotovina nevin.

⁶ Tužiteljstvo protiv Ivica Marijačića i Markice Rebića, predmet br. IT-95-14-R77.2, presuda, 10. ožujka 2006.

⁷ Nalog Sudbenog vijeća za hitnim prestankom kršenja zaštitnih mjera za svjedoke od 1. prosinca 2000. godine.

Pored toga što će država financirati obranu, početkom 2006. osnovana je Zaklada za istinu o Domovinskom ratu, čija je jedna od funkcija osigurati financiranje obrane Gotovine i ostalih optuženika pred Haškim tribunalom. U travnju 2006., Gradsko vijeće Zadra doniralo je gotovo 70.000 EUR gradskog novca u Zakladu za obranu generala Gotovine, a njihovu su inicijativu podržali i drugi gradovi i mjesta⁸. U svibnju 2006., Zagreb je bio domaćin nogometne utakmice koja je pridonijela s gotovo 140.000 EUR fondu za obranu generala Gotovine i ostalih.

Vladin akcijski plan, objavljen koncem travnja 2005. u svezi s naporima vezanim uz uhićenje Gotovine, sadržavao je mjere reforme poput novih zakonskih propisa o reorganizaciji sigurnosnih službi i tajnosti podataka. Zakonski propisi o ovim temama koje je Vlada predstavila u proljeće 2005. godine doživjeli su kritike od strane političke oporbe kao i civilnog društva. Novi zakon o sigurnosnim službama – doraden kako bi se uzele u obzir javno izražene bojazni – usvojen je koncem lipnja 2006., dok je Zakon o tajnosti podataka i dalje u postupku razmatranja i revizije.

IV. Europska Unija o procesuiranjima ratnih zločina pred domaćim sudovima

U svome Izvješću o napretku iz 2005. godine, EU je s više aspekata ocijenila procesuiranje ratnih zločina pred domaćim sudovima, uočivši relevantnost kako političkih kriterija iz Kopenhagena tako i zahtjeva koji proizlaze iz pravne stečevine EU-a⁹. Kada je riječ o pravosuđu i vladavini prava, EU je izrazila zabrinutost zbog nepristranosti te je istaknula potrebu uklanjanja pristranosti na nacionalnoj osnovi i jačanja sigurnosti svjedoka. Kada je riječ o zaštiti manjina, EU je uočila kako se, unatoč poboljšanjima, postojeća nacionalna pristranost i neutemeljene optužbe posebice odražavaju na srpsku manjinu. Kada je riječ o regionalnim obvezama, EU je zamijetila potrebu za jačanjem međudržavne suradnje kao i opasnost od toga da neutemeljene optužnice za ratne zločine i dalje budu prepreka povratku izbjeglica. EU je kao kratkoročan prioritet odredila značajno poboljšanje u procesuiranju ratnih zločina¹⁰.

V. Prvi predmeti dodijeljeni posebnim sudovima za ratne zločine

Tijekom 2005. godine glavni državni odvjetnik je po prvi put iskoristio svoje diskreciono pravo da zatraži od Vrhovnog suda prebacivanje predmeta na posebno određeni sud za ratne zločine, pri čemu su oba predmeta dodijeljena Županijskom sudu u Zagrebu¹¹. Kao što je opisano gore u tekstu, u prosincu 2005. Vrhovni sud suglasio se s ustupanjem predmeta Norac/Ademi. Vrhovni sud je utvrdio kako je ustupanje predmeta opravdano uzevši u obzir složenost predmeta kao prvog predmeta ustupljenog od strane Haškog tribunala. Ostali

⁸ Druge županije, gradovi i općine koji su doprinijeli u fond uključuju: zadarsku županiju (oko 17.000 EUR), Split (oko 14.000 EUR), Drniš (oko 7.000 EUR), Novsku (oko 7.000 EUR), Pakoštane (oko 5.000 EUR), Stankovce (oko 7.000 EUR) i Ružić (oko 1.500 EUR). Ostali gradovi, uključujući Benkovac, Biograd, Sisak i Knin, pokazali su namjeru dati doprinos u fond. Svi ovi gradovi bili su izravno pogođeni sukobom. Gradonačelnik Zagreba, glavnog grada Hrvatske, također je iskazao svoju potporu ovim naporima. K tomu, privatne tvrtke kao što su Croatia osiguranje također su sudjelovale (oko 35.000 EUR).

⁹ Europska komisija, Izvješće o napretku Hrvatske za 2005. godinu, SEC (2005) 1424, od 9. studenog 2005.

¹⁰ Odluka Vijeća EU-a 2006/145/EZ o načelima, prioritetima i uvjetima sadržanima u Pristupnom partnerstvu s Hrvatskom kojom se ukida Odluka 2004/684/EZ (20. veljače 2006., Službeni list, 25. veljače 2006.).

¹¹ Županijski sudovi u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu imaju izvanmjesnu nadležnost za vođenje suđenja za ratne zločine. Glavni državni odvjetnik može pokrenuti postupke na ovim sudovima uz suglasnost predsjednika Vrhovnog suda kako bi takvo ustupanje predmeta bilo „u skladu s okolnostima kaznenog djela i potrebama vođenja postupka“. Članak 12. Zakona o primjeni statuta Međunarodnog kaznenog suda te o procesuiranju kaznenih djela protiv međunarodnog ratnog prava i međunarodnog humanitarnog prava (Zakon o Međunarodnom kaznenom sudu), NN 175/03 od 4. studenog 2003.

citirani čimbenici bili su: mnoštvo dokaza, velik interes javnosti koji će predstavljati izazov kada je riječ o pristupu suđenju, uključujući i promatrače Haškog tribunala i OESS-a, kao i potrebu osiguravanja odgovarajućih uvjeta i sigurnosti za velik broj svjedoka, uključujući one koji dolaze izvana.

U lipnju 2005. godine Vrhovni sud je prebacio istragu protiv Slobodana Davidovića za zločine počinjene u Bosni i Hercegovini kao pripadnik „Škorpiona“ sa Županijskog suda u Vukovaru na Županijski sud u Zagrebu. Vrhovni sud je utvrdio kako ozbiljnost zločina kao i moguća potreba za suradnjom s tekućom istragom istog zločina koju vodi Specijalni sud za ratne zločine u Beogradu protiv ostalih pripadnika „Škorpiona“ nalaže ustupanje istrage Županijskom sudu u Zagrebu. U svibnju 2006., Vrhovni sud suglasio se s prebacivanjem istrage protiv saborskog zastupnika Branimira Glavaša i Krunoslava Fehira na Županijski sud u Zagrebu navodeći zabrinutost zbog mogućeg zastrašivanja svjedoka te zbog sposobnosti Županijskog suda u Osijeku – koji je i sam određen kao jedan od posebnih sudova za ratne zločine – da vodi nepristran postupak. Slične bojazni vezano uz nepristranost prethodno su predstavljale osnovu za prebacivanje policijskih istražitelja sa sjedištem u Zagrebu u Osijek u svrhu vođenja preliminarne istrage.

VI. Uvjeti u zatvorima zahtijevaju pozornost

Velik broj osoba procesuiranih za ratne zločine provodi duga razdoblja u pritvoru prije početka samog suđenja te služe zatvorske kazne nakon izricanja presude, što bi u budućnosti moglo uključivati i osobe čiji su predmeti ustupljeni od strane Haškog tribunala. U ožujku 2006. hrvatski pučki pravobranitelj, kao i Europski sud za ljudska prava, objavili su izvješća koja se odnose na nezadovoljavajuće uvjete smještaja u hrvatskim zatvorima. Pučki pravobranitelj utvrdio je prenapučenost kao najvažniji problem jer zatvori u Osijeku, Splitu i Varaždinu udomljuju dvostruko više zatvorenika od njihovih kapaciteta. Važno je to što zatvori nisu prenapučeni zbog velikog broja osuđenih zatvorenika koji služe kazne, već zbog velikog broja ljudi koji iščekuju konačne presude. Pučki pravobranitelj također je utvrdio neadekvatne higijenske uvjete i medicinsku njegu u nekim zatvorima. Slične bojazni javile su se u predmetu *Cenbauer* gdje je Europski sud utvrdio kako uvjeti u kojima je g. Cenbauer služio zatvorsku kaznu u državnom zatvoru u Lepoglavi predstavljaju kršenje zabrane nečovječnog i ponižavajućeg tretmana zatvorenika prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima¹². Europski sud je priznao kako je Vlada pokazala spremnost za udovoljavanjem preporukama Europskog suda koje se odnose na raniji predmet *Benzan* te kako je, tijekom razdoblja dok je predmet g. Cenbauera čekao rješavanje, obnovila onaj dio zatvora u kome je on bio smješten.

VII. Domaće nevladine organizacije sve su više uključene u praćenje suđenja: usredotočenost na žrtve

Hrvatske nevladine organizacije su tijekom 2005. godine promatrale suđenja za ratne zločine na mnogo sustavniji način, u suradnji s nevladinim organizacijama iz Srbije i Crne Gore te Bosne i Hercegovine¹³. Početkom 2006. godine Centar za mir, nenasilje i ljudska prava

¹² Europski sud uočio je kako je Cenbauer imao manje od minimalnog prostora koji je predviđen za zatvorenike u ćelijama s više zatvorenika a koji je propisan domaćim zakonom i međunarodnim standardima te mu je kretanje bilo ograničeno na njegovu ćeliju tijekom duljeg vremenskog razdoblja svakog dana. Također se utvrdilo kako je Cenbauer bio izložen nehygienjskim i ponižavajućim životnim uvjetima.

¹³ Nevladine organizacije bile su sljedeće: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Altruist centar iz Splita, Građanski odbor za ljudska prava i Hrvatski helsinški odbor, obje organizacije iz Zagreba. Promatrači iz Hrvatske prate suđenja u SCG i BiH te obrnuto. Nevladine organizacije izvan Hrvatske koje su uključene u projekt su Fond za humanitarno pravo iz Beograda te Istražni dokumentacijski centar iz Sarajeva.

objavio je izvješće u kome je u sažetom obliku prikazao svoje nalaze i preporuke zasnovane na promatranjima 13 suđenja za ratne zločine na 8 županijskih sudova koja su provedena 2005. godine¹⁴. Na tiskovnoj konferenciji krajem 2005. godine, nevladine organizacije javno su kritizirale ono što su one smatrale pokušajima saborskog zastupnika Ante Đapića da zastraši svjedoke u Osijeku, pozivajući vlasti na djelovanje s tim u svezi.

Nevladine organizacije posebnu su pozornost usredotočile na položaj i postupanje prema žrtvama. Zaključile su kako suđenja u odsutnosti nisu na najbolji način zaštitila interese žrtava. Nevladine organizacije uočile su kako žrtve često osjećaju da tužitelji nisu na najprimjereniji način predstavljali njihove interese te da suđenja nisu u zadovoljavajućoj mjeri naglasila njihovo teško stanje. Nevladine organizacije navele su neuspjeh tužitelja da informiraju žrtve o statusu postupka, uključujući slučajeve kada je predmet odbačen uslijed nedostatka dokaza i/ili o njihovim pravima u svezi sa suđenjem, uključujući pravo na posebnog branitelja. U izvješću se preporučuje imenovanje pravnog zastupnika za žrtve od strane suda u predmetima ratnih zločina kako bi se zaštitili njihovi interesi¹⁵ te omogućavanje javnog financiranja kroz Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći čiji se nacrt trenutno nalazi na razmatranju pred Vijećem Europe¹⁶.

Odvjetnici koji zastupaju žrtve ili preživjele djelomično su sudjelovali u najmanje dva suđenja za ratne zločine koja su bila u tijeku u 2005. godini¹⁷. Na osnovi zapažanja Misije, učinak ovih odvojenih zastupanja bio je zanemariv u smislu samih postupaka, iako ona mogu imati veoma veliku važnost za žrtve. Međutim, ostaje otvoreno pitanje je li poseban branitelj za žrtve bolje rješenje od proširenih i integriranih državnih usluga za žrtve i svjedoke.

B. MEĐUDRŽAVNA PRAVOSUDNA SURADNJA OGRANIČENA JE STROGIM ZAKONSKIM OKVIRIMA ČIME SE OLAKŠAVA NEKAŽNJAVANJE

Tijekom 2005. godine sve su više postale izražene i potreba za međudržavnom pravosudnom suradnjom kao i preostale prepreke istoj. Zbog prirode sukoba, kao i zbog značajnog raseljavanja stanovništva, svjedoci, optuženici i mjesta zločina često se nalaze u dvije ili tri države sljednice bivše Jugoslavije. Uspješno procesuiranje predmeta ustupljenih od strane Haškog tribunala kao i mnogo veći broj predmeta pokrenutih pred domaćim sudovima ovisit će o učinkovitoj i djelotvornoj suradnji. U njezinoj odsutnosti, i dalje će prevladavati nekažnjavanje, s optuženicima izvan dosega sudova, nesaslušanim svjedocima te neutvrđenom krivnjom pojedinaca.

I. Domaća pravna reforma trebala bi omogućiti proširene oblike međudržavne pravosudne suradnje

¹⁴ Praćenje suđenja za ratne zločine, godišnje izvješće '05.

¹⁵ Članak 60. Zakona o kaznenom postupku dopušta žrtvama i drugim oštećenim strankama sudjelovanje i odvojene zastupnike u kaznenim postupcima. Državno financiranje odvjetnika koji će predstavljati privatne stranke razmatra se samo u slučaju da država sama ne procesuirala zločin. Važno je uočiti da iako takvo sudjelovanje nije predviđeno na Haškom tribunalu, ono je dopušteno pred Međunarodnim kaznenim sudom.

¹⁶ Nacrt Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći ima za cilj uspostaviti sustav pružanja besplatne pravne pomoći u građanskim postupcima za siromašne osobe koje su stranke u postupcima. Besplatna pravna pomoć za optuženike u kaznenim postupcima regulirana je Zakonom o kaznenom postupku.

¹⁷ Republika Hrvatska protiv Mihajla Hrastova, KT-48/91 (odvjetnik žrtve sudjelovao je na ročištima tijekom 2004. i 2005. godine); Republika Hrvatska protiv Tomislava Duića i ostalih („Lora“) K-DO-131/01 (odvjetnik žrtve pojavio se na jednom ročištu).

Hrvatska, slično kao i Bosna i Hercegovina (BiH) te Srbija i Crna Gora (SCG), potpisala je cijeli niz konvencija Vijeća Europe, bilateralnih sporazuma i domaćih zakona koji se odnose na međudržavnu pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima. Međutim, ograničenja sadržana u domaćem zakonu kao i suzdržanost kada je riječ o ratifikaciji konvencija (ili nedostatak ratifikacije) u značajnoj mjeri ograničavaju oblike suradnje koji se u ovom trenutku mogu uspostaviti između ove tri, sada četiri države. Poglavlje 24. pravne stečevine Europske Unije posebno se bavi međudržavnom pravosudnom suradnjom u kaznenim stvarima.

Napredak na području međudržavne suradnje u 2005. godini u velikoj je mjeri bio ograničen na razmjenu informacija, svjedočenja i izručenja od strane BiH i SCG vrlo malenog broja njihovih ne-državljana koji su traženi zbog ratnih zločina ili drugih ozbiljnih zločina u Hrvatskoj. Prvo, u skladu s protokolima potpisanim između glavnog državnog odvjetnika i njegovih kolega u BiH i SCG, i dalje se odvija suradnja u smislu istraga i razmjene informacija, uključujući informacije koje se odnose na svjedoke. Drugo, suradnja između pravosudnih i policijskih vlasti olakšala je prijevoz svjedoka iz SCG i BiH u Hrvatsku u svrhu osobnog svjedočenja u predmetu „Lora“. [Vidjeti odjeljak C.I.4.] Treće, sud u SCG uzeo je iskaze svjedoka koji borave u SCG i prosljedio ih hrvatskom sudu koji istražuje predmet ili pred kojim se suđenje odvija. Konačno, u prosincu 2005. bivša ministrica pravosuđa i njezin kolega iz SCG potpisali su protokol o suradnji koji bi se, iako se ne odnosi posebno na procesuiranje ratnih zločina, mogao koristiti za takve posebne oblike suradnje.

Ovaj je napredak dobrodošao, no još mnogo toga treba učiniti. Ispravljen je malen broj, ako i jedna, od domaćih zakonskih prepreka za suradnju koje su utvrđene tijekom četiri sastanka održana između studenog 2004. i travnja 2006. godine uz financijsku pomoć OESS-a¹⁸. Posljedice su bile vidljive u odbijanju izručenja vlastitih državljana zajedno s istovremenim nepokretanjem kaznenih postupaka od strane države koja odbija izručenje te odbacivanju svjedočenja putem video veze kada se radi o svjedocima koji borave izvan Hrvatske¹⁹. [Vidjeti odjeljak C.I.4.] Ova slijepa ulica ukazuje na rastuću potrebu političkog angažiranja u smislu poduzimanja potrebnih domaćih reformi.

Izravni kontakti između hrvatskog pravosuđa i stranih pravosudnih tijela rijetki su, tako da zahtjevi za pomoć idu preko Ministarstva pravosuđa²⁰. Još uvijek nisu dostupni mehanizmi bilo za ustupanje postupaka za ratne zločine (npr. **prosljeđivanje postupka** sudu u državi u kojoj optuženik ima državljanstvo/prebivalište)²¹ ili izručenje vlastitih državljana (npr. **upućivanje optuženika** neovisno o njegovom/njezinom državljanstvu sudu u državi u kojoj su se ratni zločini odigrali)²². Kako bi se izbjegla ova pravna zapreka, tužitelji šalju kaznene predmete i dokaze na korištenje svojim kolegama u matičnoj državi optuženika. U nekim pojedinačnim slučajevima, ovakav oblik suradnje je u 2005. godini uspio premostiti godine zastoja tijekom kojih je optuženik bio na slobodi zbog toga što jedna država ne želi izručiti svoga državljanina a druga država ne želi prosljediti predmet zato što se zločin dogodio na

¹⁸ Vidjeti SEC.GAL/279/04, 6. prosinca 2004. (Palić); SEC.GAL/135/05, 13. lipnja 2005. (Brijuni); SEC.GAL/222/05, 2. studenog 2005. (Mostar); SEC.GAL/66/06, 26. travnja 2006. (Novi Sad).

¹⁹ Hrvatska je potpisala, ali nije ratificirala, Drugi dodatni protokol Europskoj konvenciji o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima (omogućuje protokol za uporabu video veze).

²⁰ Hrvatska i dalje izražava suzdržanost u svezi s člankom 15. Europske konvencije o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima (ograničava izravnu međudržavnu suradnju među pravosudnim tijelima).

²¹ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima ne dopušta ustupanje postupaka drugoj državi kada je riječ o zločinima poput ratnih zločina kod kojih je zapriječena zatvorska kazna veće od 10 godina. Hrvatska je potpisala, ali nije ratificirala, Europsku konvenciju o ustupanju postupaka u kaznenim stvarima. Slična ograničenja u svezi s ustupanjem postupaka postoje u zakonu SCG i BiH.

²² Hrvatska i dalje izražava suzdržanost u svezi s Europskom konvencijom o izručivanju (kojom se zabranjuje izručivanje vlastitih državljana). I Hrvatska i SCG i BiH zabranjuju izručivanje vlastitih državljana, bilo zakonom ili ustavom.

njezinom teritoriju²³. Nadalje, status hrvatskog priznavanja valjanosti stranih presuda u kaznenim predmetima i dalje je nejasan²⁴.

Ovaj nedostatak fleksibilnosti pravnih okvira imao je za posljedicu suđenja u više država protiv osoba koje su sudjelovale u istom zločinu, ovisno o državljanstvu optuženika. Na primjer, suđenja su se vodila i u Zagrebu i u Beogradu protiv bivših pripadnika paravojske formacije „Škorpioni“ zbog ubojstava počinjenih u BiH, koja je postala ozloglašena nakon puštanja video zapisa pred Haškim tribunalom 2005. godine. Hrvatska je sudila i u prosincu 2005. osudila jednog od optuženika, hrvatskog državljanina Slobodana Davidovića, dok se petorici drugih optuženika, državljana SCG, sudilo u Beogradu u prosincu 2005.²⁵

Slično tomu, prvenstvo koje je zadržala država čije državljanstvo optuženik posjeduje rezultiralo je istragama koje se za isti zločin vode u više država. Na primjer, Županijski sud u Vukovaru je 2005. godine vodio suđenje hrvatskom državljaninu, Iliji Vorkapiću, koji je bio nazočan pred sudom zajedno s 14 drugih optuženika kojima se sudilo u odsutnosti zbog ubojstva gotovo 100 Hrvata kao i zbog ozljeđivanja i protjerivanja brojnih drugih ljudi iz sela Lovas²⁶. Krajem 2005. tužitelj za ratne zločine u SCG najavio je kako je u suradnji s hrvatskim vlastima istraživao one optuženike za koje je poznato kako borave u SCG.

Ovi dogovori, iako su ponekad nespretni i dupliciraju poslove, bolje su rješenje od nekažnjavanja u državi čije državljanstvo optuženik posjeduje ili postupaka u odsutnosti u državi u kojoj se zločin dogodio. Takvi pozitivni primjeri predstavljaju dobru osnovu političkim vođama za poduzimanje neophodnih zakonskih reformi kako bi se dopustili oblici pojačane suradnje koji zahtijevaju još viši stupanj međudržavnog povjerenja. Jedna od mogućih prijelaznih mjera bila bi sporazum o ograničenom ustupanju postupaka između posebnih sudova za ratne zločine u Zagrebu, Beogradu i Sarajevu koji već imaju nešto pozitivnog iskustva na području suradnje. Međudržavna suradnja između policijskih službi zahtijeva posebnu pozornost.

II. Sustavna suradnja potrebna je kako bi se riješio velik broj otvorenih predmeta i presuda donesenih u odsutnosti

Do lipnja 2006., Hrvatska je tražila otprilike 1.100 osoba osumnjičenih za ratne zločine dok se još otprilike 400 osoba traži na osnovi osuđujućih presuda donesenih u odsutnosti. Glavni državni odvjetnik prenio je ovu informaciju ministrici pravosuđa u svrhu njezinog prosljeđivanja odgovarajućim tijelima u Srbiji, Crnoj Gori i BiH. Ranija verzija ovog dokumenta prosljeđena je SCG koncem 2004. godine. Do danas, Hrvatska je jedina država u regiji koja je sastavila takav popis traženih osoba koji bi, kada se razmijeni s mjerodavnim

²³ Npr. u ljeto 2005. BiH tužitelji složili su se podijeliti relevantne dokumente s hrvatskim kolegama u svezi s hrvatskim državljaninom, Miroslavom Anićem, kojega se traži zbog zločina počinjenih u BiH te ga se navodi kao supočinitelja zločina za koje je Haški tribunal osudio Ivicu Rajića na zatvorsku kaznu u trajanju od 12 godina. Vidjeti Tužiteljstvo protiv Ivica Rajića, osuđujuća presuda, 8. svibnja 2006. Iako je uhićen u Hrvatskoj 2001. godine, Anić je ostao slobodan tijekom narednih godina zbog toga što ga Hrvatska nije htjela izručiti BiH, a BiH je odbila ustupiti predmet Hrvatskoj. Koncem 2005./početkom 2006. godine, hrvatski glavni državni odvjetnik pružio je informacije svom kolegi iz SCG u svezi s državljaninom SCG Čedom Budisavljevićem kojega se traži za zločine počinjene u Hrvatskoj.

²⁴ Hrvatska nije niti potpisala, niti ratificirala Europsku konvenciju o međunarodnoj valjanosti presuda u kaznenim predmetima. Međutim, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći dopušta izvršavanje stranih presuda pod određenim uvjetima. Važno je to što su Hrvatska i BiH potpisale bilateralni sporazum 1996. godine koji je, iako nikada objavljen, navodno na snazi, a kojim se dopušta uzajamno izvršavanje presuda.

²⁵ Republika Srbija protiv Slobodana Medića i ostalih, KTRZ 3/05.

²⁶ Republika Hrvatska protiv Ljubana Devetaka i ostalih („Lovas“), K-DO-44/04.

tijelima u susjednim državama, mogao predstavljati osnovu za sustavno rješavanje predmeta optuženika koji borave u tim državama. Očigledno je kako BiH također potražuje velik broj osoba pod sumnjom da su počinile ratne zločine te bi sustavni međudržavni pristup mogao biti od koristi i za vlasti u BiH.

Održavanje status quo situacije znači da će se većina od 1.500 osoba koje Hrvatska traži suočiti s optužbama protiv njih tek onda kada pređu međunarodnu granicu, uđu u Hrvatsku ili neku drugu državu koja postupa po međunarodnim nalogima za uhićenje te je voljna takve osobe izručiti [Hrvatskoj]. U rijetkim se slučajevima osobe koje žele osporiti valjanost optužbe za ratne zločine predaju dragovoljno. Takvim pristupom ovo će pitanje predstavljati opterećenje u odnosima sa susjednim državama još dugi niz godina. Vjerojatno je kako velik broj osoba koje Hrvatska traži borave u, ili su državljani Srbije, Crne Gore ili BiH. Uzimajući u obzir ovu vjerojatnost, Hrvatska bi trebala, zajedno s tim državama, razviti mehanizam sustavne revizije svih predmeta u svrhu određivanja kako, gdje ili hoće li nastaviti raditi na pojedinom predmetu do njegova okončanja. Za osumnjičenike, ishod bi mogao biti odbacivanje predmeta od strane Hrvatske uslijed nedostatka dokaza ili smrti optuženika, ustupanje predmeta drugoj državi ili ustupanje optuženika Hrvatskoj. Korak prema sustavnom rješavanju predmeta između država napravljen je krajem srpnja 2006. kada su glavni državni odvjetnici Hrvatske i Crne Gore potpisali sporazum kojim se uspostavlja mehanizam, uključujući i rokove, za suradnju na procesuiranju državljana ili stanovnika Crne Gore a osumnjičeni su za ratne zločine počinjene u Hrvatskoj²⁷. Međutim, rješavanje osuđujućih presuda donesenih u odsutnosti predstavlja poseban izazov jer sadašnji pravni okvir samo omogućuje predavanje osobe Hrvatskoj u svrhu ponovnog suđenja. Takva revizija također bi uključivala pripadajuće dokumente koje drže policijske vlasti, uključujući međunarodne tjeralice i naloge za privođenje na obavijesni razgovor.

Prihvativši činjenicu kako je velik broj istraga za ratne zločine pokrenut bez zadovoljavajućih dokaza, glavni državni odvjetnik poduzeo je korektivne aktivnosti kako bi smanjio popis osoba za kojima se traga. Nasuprot tomu, prema postojećem zakonu osuđujuće presude donesene u odsutnosti kao konačne presude podložne su reviziji samo ukoliko osuđena osoba postane dostupna sudu i provede se novo suđenje. Osobe osuđene u odsutnosti nose teret predočenja dokaza o svojoj nevinosti. Oslobođanje od krivnje pojedinih osoba koje su prethodno bile osuđene u odsutnosti ponovljenim suđenjima ukazuje na to kako bi također trebalo utvrditi mehanizam suradnje kod revizije i rješavanja takvih predmeta²⁸. Jačanje suradnje među predmetnim državama u svezi s osuđujućim presudama donesenim u odsutnosti također je poželjno, uzimajući u obzir kako te presude niti mogu biti izvršene u drugim državama niti se konačni postupak može ustupiti.

²⁷ Prema uvjetima sporazuma, do konca kolovoza 2006. Hrvatska bi trebala pružiti informacije Crnoj Gori o svim tekućim predmetima za ratne zločine za koje ona tvrdi da su počinjeni u Hrvatskoj od strane osoba koje ili borave u Crnoj Gori ili imaju njezino državljanstvo. Crnogorski državni odvjetnik trebao bi, nakon revizije ovih informacija, izvijestiti svog hrvatskog kolegu o tome hoće li Crna Gora započeti procesuiranje u nekim ili svim predmetima. Po primitku crnogorske obavijesti o namjeri procesuiranja pojedinog predmeta, glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske trebao bi u roku od dva mjeseca dostaviti sve relevantne informacije i dokaze. Crna Gora bi trebala povremeno izvješćivati Hrvatsku o statusu svakog predmeta koji je procesuiran.

²⁸ Na osnovi informacija dostupnih Misiji za razdoblje od 2002. do 2005. godine, protiv 13 osoba, uključujući dvije osobe izručene iz država članica EU-a, bila je donesena oslobađajuća presuda ili su optužbe protiv njih odbačene na novom suđenju nakon što su prethodno bili osuđeni u odsutnosti, iako nekoliko žalbi na oslobađajuće presude čeka rješavanje pred Vrhovnim sudom. One uključuju Jovana Petkovića, Savu Bošnjaka, Savu Šašića, Vladu Tepavca, Daneta Serdara, Momčila Grbića, Dragoljuba Savičina, Veljka Macuru, Živojina Crnogorca, Milenka Dabića (sve Srbi); Ivicu Jelušića, Mihaila Husnika (oboje Hrvati) te Kasima Hekića (Bošnjak).

C. IZVJEŠĆA S PRAĆENJA SUĐENJA

I. Svjedoci: Preostali izazovi za pružanje pouzdanog iskaza

Kao i prethodnih godina, prevladavajući, ako ne i isključiv oblik iznošenja dokaza na suđenjima za ratne zločine tijekom 2005. godine bilo je svjedočenje očevidaca. Ostali oblici dokazivanja, npr. dokazi u obliku dokumenata i forenzičkih izvješća, tek se rijetko koriste²⁹. Zahtjevi za dokumentima od strane nekoliko sudova upućeni Ministarstvu obrane u velikoj mjeri bili su neuspješni, u većini slučajeva uz pojašnjenje kako Ministarstvo obrane nije moglo ući u trag traženim dokumentima³⁰. Stoga su ishodi istražnih radnji i suđenja ovisili o pouzdanosti iskaza svjedoka, što iziskuje primjerene sigurnosne mjere i pružanje potpore svjedocima, kao i pojačanu međudržavnu pravosudnu suradnju. Unatoč poboljšanjima tijekom 2005. godine, potrebni su daljnji naponi kako bi se stvorili uvjeti kojima se svjedocima dopušta pružanje iskaza u uvjetima sigurnosti i povjerenja. Učestale i često prevelike nedosljednosti u iskazima predstavljaju dodatni izazov sudovima i tužiteljima.

Slično kao i proteklih godina, većina suđenja odvijala se tamo gdje su se ratni zločini odigrali³¹. To uključuje suđenja pred županijskim sudovima u Osijeku i Splitu koji također imaju ovlasti služiti i kao „posebni“ sudovi za ratne zločine. Kao što je navedeno dalje u tekstu, zastrašivanje i uznemiravanje svjedoka najizravnije je povezano sa suđenjima koja se vode u zajednici koja je izravno pogođena zločinom, posebice onda kada su optuženici pripadnici hrvatskih oružanih snaga a svjedoci tužiteljstva Srbi. Svjedoci koji borave u toj zajednici najizloženiji su pritiscima, što ide u prilog češćem korištenju specijaliziranih sudova za ratne zločine za suđenja koja se oslanjaju na lokalne svjedoke. Važna ilustracija ovog korištenja posebnih sudova bilo je prebacivanje postupka protiv saborskog zastupnika Branimira Glavaša iz Osijeka u Zagreb, posebice kako bi se izbjegli pritisci na svjedoke kao i prijeteće sudačkoj nepristranosti. Međutim, ovaj predmet također naglašava kako prebacivanje samo po sebi ne uklanja bojazni vezano uz pritiske na svjedoke te kako je potrebno poduzeti i dodatne mjere. Neprijateljsko ozračje također može ugroziti iskaze svjedoka koji žive izvan predmetne zajednice, čak i one koji žive izvan Hrvatske, a koji se moraju vratiti u zajednicu kako bi svjedočili.

Svjedoci često oklijevaju s pružanjem iskaza što je razvidno iz toga što se neki od njih nisu niti pojavili pred sudom kao i iz načina na koji drugi svjedoci pružaju iskaze. Razlozi se kreću od umora uslijed pružanja iskaza u ponovljenim postupcima pa do bolesti i straha. Vjerojatno je kako nedostatak informacija, priprema i potpora svjedočenju ima značajan utjecaj na to hoće li se svjedok pojaviti na suđenju, na kvalitetu iskaza svjedoka ukoliko se on ili ona pojave kao i na njegovo/njezino iskustvo sa sudskim postupkom. K tomu, kao što se to vidjelo jednog dana na suđenju u predmetu „Lora“ kada se trojica od četvorice svjedoka tužiteljstva nisu pojavila pred sudom, ne postoji prethodna potvrda je li svjedok zaprimio

²⁹ Npr. Republika Hrvatska protiv Slobodana Davidovića [IX-K-rz-1/05] Županijski sud u Zagrebu (video snimka zločina uvedena je kao dokaz iako je dobivena bez zahtjeva istražnog suca prema članku 180. i 183. Zakona o kaznenom postupku zato što je optuženik znao za kameru i složio se sa snimanjem).

³⁰ Npr. Republika Hrvatska protiv Luke Markešića i ostalih („Bjelovarska skupina”), K-18/04-84 (Ministarstvo obrane nije moglo ući u trag spisima o istrazi iz 1991. godine); Republika Hrvatska protiv Željka Iharoša i ostalih („Virovitička skupina”) K-DO-62/01 (suđenje odgođeno na nekoliko mjeseci u iščekivanju odgovora Ministarstva obrane na zahtjev za dostavljanjem dokumentacije); Republika Hrvatska protiv Tomislava Duića i ostalih („Lora”) K-93/04 (Ministarstvo obrane bilo je u mogućnosti dostaviti samo dio traženih podataka).

³¹ Od 17 suđenja koja su se vodila u 2005. godini, 14 ih je vođeno tamo gdje su se ratni zločini dogodili.

obavijest i hoće li se pojaviti da svjedoči, što ima za posljedicu česte odgode suđenja uslijed toga što se svjedoci nisu pojavili³².

1. Izvan zaštite svjedoka: sigurnost svjedoka, sprečavanje zastrašivanja svjedoka i potpora pružanju iskaza

Do danas su se rasprave o sigurnosti svjedoka nerazmjerno usredotočile na najekstremnije oblike zaštite, koje se primjenjuju u rijetkim okolnostima i ostavljaju većinu pitanja koja se odnose na sigurnost i potporu svjedocima neriješenima. Zakon o zaštiti svjedoka te kazneno djelo otkrivanja identiteta zaštićenog svjedoka primjenjuju se samo na malen broj svjedoka koji su formalno uključeni u program zaštite svjedoka kao „ugrožene osobe“³³. Većini svjedoka u postupcima za ratne zločine neće trebati niti će dobiti formalnu zaštitu. Pa ipak, potrebno ih je zaštititi u svim fazama postupka – od policijske istrage do razdoblja poslije suđenja – ili od izravnog ili od neizravnog zastrašivanja. Posebna pozornost potpori i zaštititi žrtvama seksualnog nasilja čini se potrebnom u svjetlu posebice lošeg vođenja istrage koja je na oku javnosti i suđenja za seksualno nasilje koje nije ratni zločin³⁴. Sigurnost je ključna ne samo za svjedoke koji su uključeni u postupak već i kako bi se osiguralo da potencijalni svjedoci ne odustanu od suradnje s istražiteljima. Potreban je zadovoljavajući pravni okvir koji je u stanju kazniti zastrašivanje u svim fazama postupka, rigorozna provedba te stvaranje okružja „nulte tolerancije“ kada je riječ o zastrašivanju svjedoka.

Javna otkrivanja ugrozila su provedbu Zakona o zaštiti svjedoka te postavila izazove integritetu istraga ratnih zločina. Na primjer, dok su vlasti uključivale svjedoka u program zaštite u svezi s istragom ratnih zločina protiv srpskih civila u Osijeku, svjedokov otac identificirao je svog sina na tiskovnoj konferenciji³⁵. Slično tomu, saborski zastupnik Anto Đapić objavio je na tiskovnoj konferenciji koja se prenosila na lokalnoj televiziji imena 20 osoba koje su surađivale s istražiteljima u Osijeku.

Pored sigurnosti i slobode od zastrašivanja, svjedoci bi trebali imati koristi od informacija i potpore tijekom istražne faze i suđenja, iako takve usluge moraju biti zaštićene od usmjeravanja sadržaja svjedokovog iskaza. Iako ishod suđenja gotovo u potpunosti ovisi o njihovom svjedočenju, većina svjedoka od vlasti dobiva malo ili nikakve informacije prije samog svjedočenja. U odsutnosti državnih službi, nevladine organizacije su se uključile u pružanje usluga poput logističke i psihološke potpore. Jedinica za zaštitu svjedoka osnovana je pri Ministarstvu pravosuđa u lipnju 2005. kako bi pružila pomoć i potporu svjedocima isključivo u predmetima koji se vode unutar države; međutim, do lipnja 2006., malo se aktivnosti moglo primijetiti. Početkom 2006. pokrenuta su na županijskom sudu u Vukovaru i Sisku dva pilot projekta za potporu žrtvama, sponzorirana od strane Ujedinjenog Kraljevstva, iako se oni ne odnose posebno na postupke za ratne zločine. Još jedan nus-proizvod britanskog projekta bio je nacrt Vladine strategije za potporu žrtvama.

³² Od troje svjedoka koji se nisu pojavili, jedna svjedokinja kasnije je izvijestila sud da je bila bolesna te je od nje zatraženo da pročita svoj prethodni iskaz; poziv za drugog svjedoka vraćen je a sudac predsjedatelj, nakon što je telefonirao svjedoku kući, saznao je kako je ovaj imao moždani udar; treći poziv vraćen je uslijed toga što svjedok nije živio na toj adresi. U drugom primjeru, svjedok čije je dovođenje sud naložio policiji zbog toga što nije odgovarao na pozive, ponovno se nije pojavio pred sudom tvrdeći kako je bolestan.

³³ Zakon o zaštiti svjedoka (NN 163/03); članak 305a Kaznenog zakona (NN 62/03). Misija je u 2005. godini uočila samo jednog zaštićenog svjedoka koji je svjedočio na suđenju za ubojstvo vezano za rat – Republika Hrvatska protiv Josipa Šutaka, K-DO-56/5 – a niti jednog u suđenjima za ratne zločine.

³⁴ Republika Hrvatska protiv Jose Mraovića, K-10-05-107, 1. prosinca 2005. (Županijski sud u Gospiću).

³⁵ Od listopada 2006., prema nedavnoj izmjeni dopuni Kaznenog zakona, otkrivanje identiteta osobe koja je u postupku uključivanja u program zaštićenih svjedoka također će biti kazneno djelo. Izmijenjeni i dopunjeni članak 305a (NN 71/06).

2. Uznemiravanje svjedoka na sudu

Postupak prema svjedocima tijekom pojedinih suđenja – i odgovor suda na njega – i dalje izaziva zabrinutost. Iako je broj incidenata manji nego ranijih godina, svjedoci tužiteljstva bili su u nekoliko navrata izloženi pogrđnim komentarima od strane javnosti u sudnici³⁶. Uobičajeni odgovor suda bio je pozivanje na mir u sudnici. Međutim, u nekoliko navrata sud je izbacio osobu koja je izazivala izgrede iz sudnice³⁷.

Neki optuženici i njihovi branitelji također su vrijeđali svjedoke. Tijekom suđenja u predmetu „Lora“, optuženik je verbalno napao svjedoka tužiteljstva iz Srbije i Crne Gore kada su se približili jedan drugome izvan sudnice. Ovaj primjer ukazuje na to kako su potrebne dodatne mjere kako bi se umanjila mogućnost kontakta između optuženika i svjedoka izvan sudnice.

U nekim predmetima branitelj je verbalno napao ili vrijeđao Srbe koji su svjedočili za tužiteljstvo. Neki branitelji pokušali su dovesti u pitanje vjerodostojnost svjedoka Srba isključivo na osnovi njihove nacionalne pripadnosti, političkih uvjerenja ili sudjelovanja u oružanoj pobuni, čime su moguće prekoračili legitimne napore pobijanja svjedokove vjerodostojnosti³⁸. Na suđenju u predmetu „Lora“ dva branitelja neprekidno su oslovljavala svjedoke Srbe iz SCG i BiH njihovim imenima te su im se obraćali kao „četnicima“. Jedan branitelj također je uložio prigovor na pojedine svjedoke zbog toga što su služili u vojsci RSK ili JNA³⁹. Sud je učestalo upozoravao na takve stvari, no ta upozorenja niti su ušla u sudske bilješke niti je sud iskoristio svoje diskreciono pravo da novčano kazni branitelja⁴⁰.

Svjedoci koji još nisu svjedočili u nekoliko su navrata bili nazočni tijekom pružanja iskaza drugih svjedoka⁴¹. Takvi slučajevi pokazuju potrebu za dodatnim mjerama identifikacije i razdvajanja svjedoka sve dok ne pruže iskaz. Ovo je potrebno ne samo zato što je to u skladu sa zakonom⁴², već i kako bi se izbjegli mogući dodatni pritisci na svjedoke.

3. Pritisak na svjedoke van sudova / izmijenjeno svjedočenje

Neki svjedoci bili su izloženi ili su tvrdili kako su bili izloženi pritisku tijekom istražne faze kao i tijekom suđenja. Ovo naglašava potrebu za jačanjem zaštite informanata i svjedoka tijekom svih faza postupka kao i energično procesuiranje potvrđenih slučajeva prisile.

³⁶ Vidjeti npr. predmet „Lora“ (tijekom svjedočenja nekolicine svjedoka, rođaci jednog od optuženika neprekidno su glasno komentirali (npr. „Vidi ovog četnika“) te su se glasno smijali).

³⁷ Vidjeti npr. predmet „Lora“ (sud je zatražio od sudskih policajaca da iz publike uklone osobu koja je glasno komentirala svjedokov iskaz.); Republika Hrvatska protiv Milana Stojisavljevića (optuženikova žena izbačena je iz sudnice nakon nekoliko uzastopnih ispada). Nasuprot tomu, u predmetu Republika Hrvatska protiv Ljubana Devetaka i ostalih („Lovaš“) (optuženikova žena izbačena je iz sudnice zbog toga što je žvakala žvaku).

³⁸ „Virovitička skupina“.

³⁹ Branitelj je uložio prigovor zbog toga što je tužiteljstvo pozvalo dodatne svjedoke iz inozemstva tvrdeći kako „...ovi ljudi ne mogu biti vjerodostojni svjedoci jer su bili 'četnici' i neprijatelji Hrvatske“.

⁴⁰ Ukoliko upozorenje ne polučiti željeni učinak, sudsko vijeće može narediti da se stranka u postupku ukloni iz sudnice te također odrediti novčanu kaznu u visini do 2.000 kuna. Članak 300., Zakon o kaznenom postupku.

⁴¹ Vidjeti npr. „Bjelovarska skupina“ (svjedok optužbe bio je nazočan tijekom iskaza drugog svjedoka sve dok ga sud nije uklonio iz sudnice); „Virovitička skupina“ (svjedoci su pozvani u 2 skupine tijekom jednog dana svjedočenja; tijekom svjedočenja prve skupine, dva vojna policajca koji su kasnije svjedočili bili su nazočni u sudnici).

⁴² Članak 248. Zakona o kaznenom postupku propisuje kako „svaki svjedok treba biti ispitan odvojeno te bez nazočnosti ostalih svjedoka...“.

Kao i prethodnih godina, svjedoci u nekim predmetima tvrdili su kako su bili izloženi uznemiravanju, prijetnjama ili drugim oblicima zastrašivanja. Međutim, nije bilo moguće zaključiti jesu li se neki ili svi od ovih incidenata doista i dogodili te, ukoliko jesu, jesu li utjecali na iskaz. Nekoliko svjedoka tvrdilo je kako im je bio ponuđen mito ili su bili izloženi prijetnjama da ili izmijene svoj iskaz ili se suzdrže od svjedočenja⁴³. U nekoliko predmeta svjedoci koji su izmijenili svoj iskaz na suđenju tvrdili su kako su njihove prijašnje izjave bile rezultat pritiska od strane policije ili istražnog suca⁴⁴. Međutim, sud je odbacio ove tvrdnje o prisili i uvažio izvorno svjedočenje. Svjedok čiji je iskaz bio od ključne važnosti na Županijskom sudu u Slavonskom Brodu za osuđujuću presudu u odsutnosti protiv Jovana Petkovića, na kojoj osnovi je on izručen iz Švicarske, opozvala je svoje svjedočenje o silovanju, tvrdeći kako je taj iskaz bio dan pod prisilom policije i istražnog suca na prvom suđenju. Sud je odbacio tvrdnju svjedokinje navodeći da „kako je cijeli postupak bio pokrenut i zasnovan na iskazu svjedokinje, sud ne vjeruje kako je postojao bilo kakav pritisak“. Sud je također naveo kako je svjedokinja mentalno nestabilna osoba.

Za razliku od prethodnih godina, malen je broj suđenja koja su obilježili svjedoci koji su pružili iskaz kako se više ne mogu sjetiti relevantnih događaja o kojima su prethodno svjedočili.

4. Dostupnost svjedoka koji žive izvan zemlje – pružanje iskaza u živo i putem video veze

Tijekom 2005. godine, kroz poboljšanu međudržavnu suradnju omogućeno je pružanje iskaza u sudnicama od strane svjedoka koji trenutačno prebivaju u Srbiji, Crnoj Gori te Bosni i Hercegovini. Slijedom prakse utvrđene kada su svjedoci iz Hrvatske otputovali u Beograd kako bi pružili iskaz u suđenju u predmetu „Ovčara“, vlasti Srbije i Crne Gore i Hrvatske surađivale su glede prijevoza i osiguranja svjedoka iz Srbije i Crne Gore u suđenju u predmetu „Lora“. Jedinica za zaštitu svjedoka Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije pratila je svjedoke cijelo vrijeme. Na konferenciji za medije organiziranoj nakon njihova povratka u Beograd, svjedoci su izjavili kako su se u Hrvatskoj osjećali sigurno, izrazivši zahvalnost vlastima obje države te ohrabrivši druge svjedoke da i sami svjedoče. Iako na kraju uspješna, suradnja između vlasti Hrvatske i Bosne i Hercegovine u odnosu na svjedoke u predmetu „Lora“ u početku se zakomplicirala uslijed nedostatka koordinacije. Nakon što se nekoliko svjedoka odbilo odzvati na sudske pozive za svjedočenje upućene iz Hrvatske, dodatnim naporima, uključujući i intervenciju NVO-a, postignut je pristanak svjedoka na pružanje iskaza.

⁴³ Vidjeti npr. predmet „Lora“. Dvojica svjedoka optužbe iz BiH svjedočili su kako su ih prije suđenja kontaktirale osobe koje su pokušale utjecati na njihov iskaz; jedan je tvrdio kako mu je bilo ponuđeno 30.000 kuna da ne svjedoči. Drugi svjedok zatražio je izuzeće od svjedočenja tvrdeći kako je primio anonimne prijeteće telefonske pozive te se bojao za svoj život i život svoje obitelji. Sud je naknadno povukao poziv ovom svjedoku za svjedočenje.

⁴⁴ Npr. „Bjelovarska skupina“ (nekoliko svjedoka tvrdilo je kako su u ranijoj fazi postupka bili izloženi prijetnjama da svjedoče u korist ili protiv optuženika; jedan svjedok tvrdio je kako je policija vršila pritisak na njega tijekom istrage). „Virovitička skupina“ (dva svjedoka tužiteljstva tvrdili su kako ih je policija prisilila na svjedočenje protiv optuženika prijeteći im podizanjem kaznene optužnice protiv njih te izmamljivanjem njihovih izjava pod utjecajem alkohola. Opozivajući svoju raniju izjavu, jedan je svjedok izjavio kako su ga pripadnici policije pritvorili na 24 sata, dali mu alkohol, prijetili mu zatvorom te diktirali sadržaj izjave i rekli mu kako istu priču mora ponoviti pred istražnim sucem jer je bio pijan. Također opozivajući svoju raniju izjavu, drugi je svjedok izjavio kako je njegova prethodna izjava bila dana samo zato što mu je policija prijetila kako će ga optužiti za kazneno djelo).

Kada ne postoji dogovor svih strana, hrvatski zakon ne dopušta izrijekom uporabu video veze kako bi se dobio iskaz svjedoka koji živi u inozemstvu i koji se ne može ili ne želi pojaviti osobno. Koncem siječnja 2006. godine, Županijski sud u Splitu odbacio je zahtjev tužiteljstva u suđenju u predmetu „Lora“ za pružanje iskaza putem video veze od strane svjedoka iz Australije⁴⁵. Kao jedan od četiri posebna suda za ratne zločine, Županijski sud u Splitu dobio je opremu za pružanje iskaza video vezom od SAD-a 2005. godine⁴⁶. Potreba uporabe pružanja iskaza putem video veze prepoznata je tijekom skupa kojeg je organizirao OESS na temu međudržavne pravosudne suradnje održanog u Mostaru, u Bosni i Hercegovini, u listopadu 2005. godine⁴⁷. Haški tribunal koji već rutinski prihvaća iskaze putem video veze, naglasio je važnost rješavanja ovog pitanja.

Odbijanje video veze u predmetu „Lora“ ukazuje na nedostatak u domaćem zakonu. U svibnju 2006. godine, ministrica pravosuđa potvrdila je kako je potrebno usvojiti izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku kako bi se osigurala rutinska dopustivost pružanja iskaza putem video veze od strane osoba koje žive u inozemstvu. Do kraja lipnja 2006. godine predložene izmjene i dopune još uvijek nisu bile usvojene. Ministrica je isto tako potvrdila kako će Vlada pristupiti ratifikaciji Drugog dodatnog protokola Europske konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim predmetima od strane Sabora - kojeg je Hrvatska potpisala 2004. godine – u kom su sadržane smjernice za uporabu iskaza pruženog putem video veze.

5. Nedosljedni iskazi svjedoka i proceduralne greške – sudski pristup

Dok nedosljednosti u iskazima svjedoka nisu neuobičajene u kaznenim predmetima, čini se kako je u suđenjima za ratne zločine stopa nedosljednosti veća uslijed brojnih čimbenika, uključujući protok vremena, često oslanjanje na starije ili neobrazovane svjedoke, moguće zastrašivanje ili maltretiranje ili svjedoci jednostavno ne žele biti upleteni. Opsežne i učestale nedosljednosti u iskazima pojedinačnih svjedoka kao i među iskazima različitih svjedoka dodatan su izazov sudovima i tužiteljima u utvrđivanju jesu li činjenice i iskazi dovoljno kvalitetni i vjerodostojni da bi se donijela osuđujuća presuda. Velika učestalost takvih nedosljednosti naglašava potrebu za objektivnom ocjenom vjerodostojnosti svjedoka te po mogućnosti osmišljenijim ispitivanjem takvih svjedoka od načina na koji se to obično čini.

Ne primjer, Županijski sud u Karlovcu prihvatio je činjenicu kako je nekoliko svjedoka prepoznalo Svetozara Karana kao počinitelja iako postupak identifikacije nije bio u skladu s postojećim zakonom⁴⁸. Nadalje, iako su svjedoci prepoznali Karana, samo je jedan svjedočio kako ga je Karan tukao. Drugi su samo svjedočili kako su vidjeli Karana na spomenutoj lokaciji ili kako je njegov glas sličan glasu osobe koja ih je tukla. Milan Stojisavljević je osuđen na osnovi iskaza dvojice svjedoka koji su, iako zajedno uhićeni, znatno drukčije opisali gdje su bili uhićeni. Nadalje, jedan je svjedok tijekom istrage izjavio kako ga je Stojisavljević tukao, dok je tijekom suđenja svjedočio kako je moguće da ga je optuženik

⁴⁵ Sud je zaključio kako bi to predstavljalo „neizravno“ svjedočenje. Članak 331 (članak 348), ZKP-a

⁴⁶ Do danas, video veza je korištena u suđenjima za ratne zločine u međudržavnom kontekstu samo kako bi svjedoci u Hrvatskoj pružili iskaz za potrebe postupaka u inozemstvu, npr. video veza između Županijskog suda u Zagrebu te Specijalnog suda za ratne zločine u Beogradu u lipnju 2005. u predmetu „Ovčara“ za svjedoke koji nisu željeli putovati u Beograd. Jedina uporaba video veze u postupku na domaćem sudu odnosi se na svjedoka koji živi u Hrvatskoj i pati od PTSP-a. Svjedok ja dao iskaz u predmetu „Bjelovarska skupina“ putem video veze iz druge prostorije unutar suda. Zakonom je izrijekom dozvoljena uporaba video veze za posebice osjetljive svjedoke. Članak 248, stavak 6, ZKP-a.

⁴⁷ Izvješće, Tajništvo GAL/222/05, 2. studenog 2005. godine.

⁴⁸ RH protiv Svetozara Karana, K-4/04-2, 30. lipnja 2005. godine

udario straga ali ga on nije vidio. Županijski sud u Osijeku zabilježio je ova neslaganja ali je zaključio kako je to prirodna posljedica traume koju je svjedok prošao u pritvoru. Sud je zaključio kako je svjedočenje pouzdano s obzirom da „sukladno životnom iskustvu i logici, ne može se od oštećenika očekivati ...da opiše događaje u potpunosti i na razborit način.“⁴⁹ Konačno, Vrhovni sud je potvrdio priznavanje iskaza svjedoka od strane Županijskog suda u Osijeku koji je prvi put prepoznao Stokana Sekanića na suđenju kao napadača iako prvobitno nije dao takav iskaz. Vrhovni sud je zaključio kako nema razloga za odbacivanje iskaza ovoga svjedoka jer „sukladno životnoj logici, u interesu je povrijeđene strane da upravo ona osoba koja im je nanijela povredu i odgovara za to.“⁵⁰

II. Nadzor Vrhovnog suda nad prvostupanjskim sudovima

Tijekom 2005. godine, Vrhovi sud je preinačio presude u predmetima ratnih zločina u 65 posto žalbi o kojima je odlučivao. Razlozi za preinačenje bile su proceduralne greške kao i neadekvatno utvrđivanje činjenica i primjena zakona na činjenice. K tomu, u nekoliko slučajeva u kojima je Vrhovni sud potvrdio osuđujuću presudu prvostupanjskog suda, izmijenio je kaznu. Razlozi za preinaku kazne bili su nepravilno uzimanje u obzir otegotnih i olakotnih čimbenika. S obzirom na značajan broj suđenja u odsutnosti vođenih proteklih godina, opseg posla Vrhovnog suda vezano uz ratne zločine uključuje i odlučivanje o znatnom broju tužbi u odsutnosti. Od 13 odluka Vrhovnog suda u predmetima 2005. godine, četiri su donesene u potpunosti u odsutnosti⁵¹. Vrhovni sud je donio odluke i u tri predmeta u kojima je prethodno donio odluke o žalbi, uključujući jedan predmet vođen u potpunosti u odsutnosti⁵².

1. Proceduralne greške

Kao što je razvidno iz predmeta u daljem tekstu, prvostupanjski sudovi napravili su različite proceduralne greške koje je Vrhovni sud smatrao dovoljno sadržajnim za preinaku presude prvostupanjskog suda i ponavljanje postupka.

Na primjer, u predmetu „Borovo skupina“⁵³ Vrhovni sud je utvrdio višestruke proceduralne greške u radu Županijskog suda u Vukovaru. Prvo, iako zakon propisuje da tuženici svjedoče tek nakon što su predstavljeni svi ostali dokazi, oni su ispitani prije izvođenja ostalih dokaza⁵⁴. Drugo, iako je tužitelj izmijenio optužnicu tijekom suđenja, sud nije pročitao novu izmijenjenu optužnicu tijekom suđenja. Prvostupanjski sud je zatim povećao svoju grešku ponovnim ispitivanjem tuženika na osnovi izmijenjene optužnice bez da su oni bili u mogućnosti staviti prigovor na izmijenjenu optužnicu. Tek nakon što je tužitelj dostavio izmijenjenu optužnicu u pisanom obliku tuženicima je pružena ponovna mogućnost stavljanja prigovora⁵⁵.

⁴⁹ RH protiv Milana Stojisavljevića, K-89/03-166, 16. srpnja 2005. godine (ponovno suđenje)

⁵⁰ RH protiv Stokana Sekanića, I Kz-968/04-6, 20. rujna 2005. godine

⁵¹ RH protiv Mačkanje i ostalih, RH protiv Nikole Gagića i RH protiv Đure Mirkovića [sva tri na Županijskom sudu u Zadru]; RH protiv Radoslava Čubrila i ostalih („Lovinac“) [Županijski sud u Gospiću]. Dvije presude su preinačene, dvije su potvrđene.

⁵² RH protiv Fikreta Abdića [Županijski sud u Karlovcu]; RH protiv Radoslava Čubrila i ostalih („Lovinac“) (5 tuženika u odsutnosti) [Županijski sud u Gospiću]; i RH protiv Dejana Subotića [Županijski sud u Dubrovniku].

⁵³ RH protiv Jovana Čurčića i ostalih, I Kz 1076/04-5, 23. veljače 2005. godine; svi ponovno osuđeni u ponovljenom postupku K-12/05, 15. prosinca 2005. godine.

⁵⁴ Tuženike se može ispitati prije izvođenja svih ostalih dokaza ali tek na njihov izričit zahtjev što nije bilo učinjeno u ovom slučaju. Članak 321 (2), ZKP-a.

⁵⁵ U suprotnosti s člankom 367(1(8)), ZKP-a.

Treće, Vrhovni sud je zaključio kako su dva tuženika imala istog branitelja što je u suprotnosti sa zakonom⁵⁶. Prvostupanjski sud imenovao je branitelja za jednog tuženika kojeg je privatno angažirao suoptuženik. U nastavku suđenja, Vrhovni sud je naložio da se tuženicima dodijele različiti branitelji.

Vrhovni sud je sličnu grešku zabilježio i u radu Županijskog suda u Osijeku jer su na istom ispitali tuženika Milana Stojisavljevića prije izvođenja svih ostalih dokaza. Vrhovni sud je zamijetio kako je prvostupanjski sud primijenio krivi zakon, nepravilno se oslanjajući na Zakon o kaznenom postupku iz 1993. godine, umjesto na zakon iz 1997. godine⁵⁷.

Vrhovni sud je utvrdio kako je Županijski sud u Sisku pogriješio odbivši odobriti novo suđenje Radu Vrgi koji je nakon što je njegova osuđujuća presuda postala konačna, pristupio sudu s novim dokazima⁵⁸. Prvostupanjski sud je „prerano“ odbio drugo suđenje temeljem toga da su novi svjedoci imali dovoljno vremena pristupiti sudu tijekom prvog suđenja bez da je procijenio predložene nove dokaze. Vrhovni sud je zaključio kako prvostupanjski sud mora procijeniti nove dokaze u svjetlu činjenica utvrđenih tijekom suđenja, naglašavajući kako vremensko razdoblje između prvog postupka i zahtjeva za novim suđenjem nije samo po sebi dovoljno osnova za utvrđivanje pravovaljanosti novih dokaza.

2. Greške u pronalazanju i odmjeravanju činjenica te primjena tih činjenica na zakon

U predmetu Stevo Macakanja i ostali, Vrhovni sud je po drugi put preinačio osuđujuću presudu Županijskog suda u Zadru donesenu u odsutnosti⁵⁹. Vrhovni sud je zaključio kako prvostupanjski sud nije potkrijepio svoju presudu, posebice nije ukazao na koji način činjenice koje su utvrđene tijekom suđenja idu u prilog njegovom zaključku da su dva optuženika supočinitelji. Nadalje, prvostupanjski sud također nije utvrdio postojanje zajedničke namjere u počinjenju protuzakonitog djela. K tomu, Vrhovni sud je izrijekom zaključio kako prvostupanjski sud nije postupio po njegovoj uputi iz 2002. godine kada je proglasio nevažećom prvu presudu prvostupanjskog suda te ponovno nije utvrdio tko je od četiri optuženika počinio protuzakonito djelo u ulozi supočinitelja u usporedbi s onima koji su bili izravni počinitelji.

U predmetu Radoslav Čubrilo i ostali, Vrhovni sud je preinačio osuđujuću presudu Županijskog suda u Gospiću donesenu u odsutnosti iz istog razloga iz kojeg je prethodno preinačio njegovu osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti iz 1994. godine⁶⁰. Vrhovni sud je zabilježio kako prvostupanjski sud nije potkrijepio svoju presudu, na neprimjeren način obrazlažući svoj način zaključivanja i činjenice koje idu u prilog osuđujućoj presudi. Vrhovni sud je utvrdio kako je prvostupanjski sud smatrao činjenice suprotnima saslušanom iskazu svjedoka. Iako se nije moglo zaključiti s dostatnom razinom sigurnosti iz iskaza svjedoka da su svi optuženi bili nazočni na mjestu zločina, prvostupanjski sud je unatoč tomu zaključio kako su svi bili nazočni. Štoviše, Vrhovni sud je utvrdio kako je prvostupanjski sud krivo zaključio iz nazočnosti optuženih na mjestu zločina kako su oni ubili žrtve, bez da je utvrdio razloge. Vrhovni sud je zaključio kako je prvostupanjski sud načinio istu grešku kao i tijekom

⁵⁶ Tuženici mogu imati istog branitelja ali smo u slučaju ako su optuženi za različite protuzakonite radnje odnosno ako zajedničko zastupanje nije suprotno interesima njihove obrane. Članak 63 (1), ZKP-a

⁵⁷ RH protiv Milana Stojisavljevića, I Kz 969/04-6, 1. veljače 2005. godine.

⁵⁸ RH protiv Rada Vrge, I Kz 1071/03-3, 13. travanj 2005. godine.

⁵⁹ RH protiv Steve Macakanje i ostalih, I Kz 682/03-3, 29. rujna 2005. godine

⁶⁰ RH protiv Radoslava Čubrila i ostalih („Lovinac“), I Kz 573/00-3, 5. svibnja 2005. godine

prvog suđenja iako je prije toga pružio pojašnjenje na koji način treba suditi u predmetu tijekom ponovljenog suđenja. Stoga je Vrhovni sud naložio ponovno suđenje pred novim sudskim vijećem. Kako Županijski sud u Gospiću nije bio u mogućnosti formirati novo vijeće jer samo jedan sudac nije prethodno sudio u predmetu, Vrhovni sud je radi ponovnog suđenja naknadno prebacio predmet na Županijski sud u Rijeku⁶¹.

U žalbi protiv oslobađajuće presude izrečene jednom od optuženika u predmetu „Paulin dvor“, Enesu Viteskiću, Vrhovni sud je zaključio kako je Županijski sud u Osijeku na neodgovarajući način zanemario dokaze kojima se mogla utvrditi optuženikova krivnja⁶². Vrhovni sud je zabilježio kako nije bilo izravnih dokaza da je optuženik počinio zločin. Međutim, prvostupanjski sud nije uzeo u obzir iskaze 16 svjedoka optužbe. Vrhovni sud je slijedom toga zaključio kako je prvostupanjski sud donio „preranu“ oslobađajuću presudu.

3. Greške u izricanju kazni

U žalbi protiv osuđujuće presude donesene za drugog optuženika u predmetu „Paulin dvor“, Nikole Ivankovića, Vrhovni sud je kaznu zatvora od 12 godina koju je izrekao Županijski sud u Osijeku povisio na 15 godina⁶³. Vrhovni sud je smatrao kako je zločin počinjen na iznimno okrutan i bezobziran način⁶⁴, što prvostupanjski sud nije utvrdio na primjeren način prilikom uzimanja u obzir olakotnih i otegotnih okolnosti. Vrhovni sud je utvrdio kako je prvostupanjski sud „pridao previše važnosti olakotnim okolnostima dok s druge strane otegotne okolnosti nisu bile uzete u obzir u dostatnoj mjeri.“ Unatoč olakotnim okolnostima, poput činjenice kako optuženika nema u kaznenoj evidenciji te kako je sudjelovao u Domovinskom ratu, zbog čega Ivanković pati od PTSP-a, okrutno ubojstvo 18 civila otegotna je okolnost koja zahtijeva kaznu višu od 12 godina.

U potvrdi osuđujuće presude protiv Stokana Sekanića, Vrhovi sud je detaljno pojasnio što smatra pravilnim uzimanjem u obzir olakotnih i otegotnih okolnosti od strane Županijskog suda u Osijeku. Zaključio je kako je u svrhu ublažavanja djela, važna činjenica bila Sekanićeva pomoć Hrvatima, a ne njegov motiv za takvo što. Odbacujući argument optužbe, Vrhovni sud je zaključio kako se sudjelovanje u oružanoj pobuni ne može na pravi način smatrati otegotnom okolnošću, s obzirom da je takvo sudjelovanje amnestirano zakonom⁶⁵.

Odbacujući argument optužbe kako je Sekanićeva kazna trebala biti stroža jer se postupanje za koje je osuđen odvijalo u kontekstu šireg trenda zlostavljanja, Vrhovni sud je podsjetio kako Sekanić može odgovarati samo za zločine koje je počinio. Vrhovni sud je zaključio kako se širi kontekst u kojem je Sekanić počinio zločine ne može na odgovarajući način smatrati otegotnim čimbenikom.

Postupajući po treće stupanjskoj žalbi, Vrhovni sud je smanjio kaznu Fikretu Abdiću sa 20 na 15 godina⁶⁶. Smatrao je kako s obzirom na dob Fikreta Abdića, 67 godina, Abdić neće ponoviti isto ili slično djelo za koje je osuđen. Vrhovni sud je zaključio kako se destimulirajuća namjera kažnjavanja zatvorom može postići i smanjenom kaznom.

⁶¹ RH protiv Radoslava Čubrila i ostalih („Lovinac“), II 4 Kr 41/06-3, 7. ožujka 2005. godine

⁶² RH protiv Nikole Ivankovića i Enesa Viteskića, I Kz 1196/04-5, 10. svibnja 2005. godine

⁶³ RH protiv Nikole Ivankovića i Enesa Viteskića, I Kz 1196/04-5, 10. svibnja 2005. godine

⁶⁴ Za Vrhovni sud dokazi okrutnosti zločina bili su utvrđeni činjenicom da su „se počinitelji vratili u kuću vidjeti je li tko preživio; skinuli su svoje maske nakon što su se uvjerali da nitko nije preživio“

⁶⁵ Međutim, odluka Vrhovnog suda čini se interno nedosljednom, jer je Županijski sud u Osijeku uzeo u obzir sudjelovanje u oružanoj pobuni kao otegotnu okolnost.

⁶⁶ RH protiv Fikreta Abdića, I Kz 2/04-11, 8. veljače 2005. godine

4. Prevelike optužbe/greške u optužnici

Vrhovni sud također je razmotrio greške od strane tužitelja i istražnih sudaca koje su dovele do nepotrebnih suđenja i žalbi. Na primjer, potvrđujući oslobađajuću presudu Županijskog suda u Dubrovniku za Dejana Subotića⁶⁷, Vrhovni sud, odlučujući u predmetu po drugi put, zaključio je da postupanje za koje je Subotić optužen i zbog kojeg mu se dva puta sudilo nije ratni zločin prema hrvatskom zakonu odnosno Ženevskoj konvenciji. Vrhovni sud je zaključio kako djela koja su obuhvaćena optužbom, poput prijevoza civila na mjesto gdje su ih ispitivali te vožnja vozila nezakonito oduzetog od civila nisu ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Vrhovni sud je također potvrdio oslobađajuću presudu Županijskog suda u Vukovaru za Milana Paripovića, zaključujući da je izjava žrtve koju je dala tijekom istrage i koja je poslužila kao osnova za podizanje optužnice bila krivo protumačena kao optužba⁶⁸. Konkretnije, žrtva je spomenula Paripovića kada je navodila imena ljudi koje poznaje kao i imena ljudi koji su sudjelovali u događanjima tijekom kojih je bio mučen i zlostavljan. Međutim, tijekom suđenja on je pojasnio kako mu je Paripović „spasio život“, detaljno opisujući način na koji mu je optuženik pomogao. U svojoj žalbi na oslobađajuću presudu, tužitelj je osporio vjerodostojnost izjave žrtve, tvrdeći kako je žrtva „htjela pomoći počinitelju da izbjegne kaznenu odgovornost“. Vrhovni sud je odbacio tvrdnje tužitelja kao nelogične, pojasnivši kako će se žrtva sjećati događaja tijekom kojih je bio zlostavljan cijeli život.

III. Branitelji – Zabrinjavajuća pitanja vezana uz pošteno suđenje – Jednakost sredstava za obranu i odgovarajuće zastupanje

Gotovo 75 posto optuženika za ratne zločine u 2005. godini su tijekom suđenja zastupali branitelji imenovani po službenoj dužnosti od strane suda⁶⁹. Nadalje, od onih optuženika koje su zastupali branitelji imenovani po službenoj dužnosti, otprilike 70 posto nije imalo vlastitog branitelja već su ga dijelili s još jednim do četiri druga suoptuženika⁷⁰. U dva suđenja provedena na Županijskom sudu u Vukovaru u 2005. godini, šest branitelja zastupalo je 14 optuženika u jednom, a 7 branitelja zastupalo je 26 optuženika u drugom suđenju⁷¹. Tri četvrtine ovih optuženika suđeno je u odsutnosti. Vrhovni sud je 2005. godine proglasio nevažećom osuđujuću presudu Županijskog suda u Vukovaru zaključivši između ostaloga kako zastupanje dvojice optuženika od strane jednog branitelja, jednog kako privatne stranke a drugog po službenoj dužnosti i uz to u odsutnosti, predstavlja grešku koju je moguće ispraviti⁷². Ovakva vrsta skupnog zastupanja postavlja etička pitanja o odvjetnicima koji prihvaćaju takva imenovanja kao i o primjerenosti pozornosti koju sud iskazuje pitanju

⁶⁷ RH protiv Dejana Subotića, I Kz 471/01-8, 15. prosinca 2005. godine

⁶⁸ RH protiv Milana Paripovića i Mile Pavkovića, I Kz 531/01-7, 8. studenog 2005. godine (Pavković je preminuo dok se 4 i pol godine iščekivalo rješenje žalbe na Vrhovnom sudu).

⁶⁹ Od 76 optuženika kojima se sudilo tijekom 2005. godine, 56 njih (od čega 35 Srba) zastupao je branitelj imenovan po službenoj dužnosti. Privatne branitelje imalo je samo 20 optuženika. U predmetu RH protiv Vase Petrovića i ostalih („Branjin vrh“) [Županijski sud u Osijeku], istražni postupak je dovršen u svibnju 2005. godine s 3 od 13 optuženika koji su bili nazočni i zastupljeni od strane privatnih branitelja pri čemu su optužbe za genocid prekvalificirane u oružanu pobunu i odbačene. Za ostalih 10 optuženika u odsutnosti, nije imenovan branitelj iako postoji odluka o nastavku postupka u odsutnosti

⁷⁰ Od 56 optuženih koje su zastupali branitelji imenovani po službenoj dužnosti, 40 ih je imalo branitelja koji je zastupao i druge suoptuženike.

⁷¹ RH protiv Ljubana Devetaka i ostalih („Lovas“); RH protiv Jugoslava Mišljenovića i ostalih („Mikluševci“).

⁷² RH protiv Jovana Čurčića i ostalih („Skupina Borovo“), I Kz 1076/04-05, 23. veljače 2005. godine

poštenosti suđenja, uključujući onu opisanu u Zakonu o kaznenom postupku⁷³. To je također još jedan pokazatelj nedostataka suđenja u odsutnosti.

Europski sud za ljudska prava (ESLJP) zapazio je kako pravo na pošteno suđenje te pravo tuženika u suđenju za kaznena djela na branitelja podrazumijeva odgovarajuće zastupanje⁷⁴. ESLJP je dalje zapazio da u slučajevima gdje je branitelj imenovan po službenoj dužnosti onim optuženicima koji nemaju dovoljno sredstava za obranu, imenovanjem samim nije ispunjena obveza države da osigura učinkovitu pomoć⁷⁵. Država ne može biti odgovorna za svaki nedostatak koji se odnosi na odvjetnika. Međutim, vlasti moraju intervenirati „ako im se na neki drugi način da do znanja ili im se na odgovarajući način ukaže na nemogućnost branitelja da učinkovito zastupa optuženog“⁷⁶. Odlučujuće za ESLJP je ukazuje li sveukupnost činjenica na to da sud nije trebao ostati pasivan glede zastupanja branitelja imenovanog po službenoj dužnosti. Mjerodavni pokazatelji za utvrđivanje ima li sud pozitivnu obvezu djelovati uključuju napore od strane tuženika da sudu ukaže na nedostatke odnosno na određene teške formalne pravne greške branitelja⁷⁷.

U Hrvatskoj, tuženika u suđenju za kaznena djela mora zastupati odvjetnik kada mu se odredi pritvor, kada je optužen za kazneno djelo za koje je propisana kazne zatvora viša od osam godina, te kada se donese odluka o nastavku suđenja u odsutnosti⁷⁸. Ako optuženik nema sredstava za branitelja, bit će mu dodijeljen od strane predsjednika suda za razdoblje dok traje postupak⁷⁹. Sud imenuje branitelja s popisa odvjetnika koji su registrirani u blizini. Sud je obavezan osigurati odgovarajuću obranu i poduzeti korake u slučajevima kada zastupanje nije odgovarajuće, uključujući i razrješenje imenovanog branitelja⁸⁰.

Odvjetnici koje je imenovao sud da zastupaju optužene za teška kaznena djela, uključujući ratne zločine, primaju naknadu po znatno smanjenoj tarifi – otprilike pedeset posto ili manje – od standardne tarife koju propisuje Hrvatska odvjetnička komora⁸¹. Tarifa osigurava proporcionalnu podjelu naknada za svakog dodatnog tuženika zastupanog u istom postupku,

⁷³ Više optuženika može imati istog branitelja ali samo ako su optuženi za različita protuzakonita djela ili u slučajevima kada zajedničko zastupanje nije u suprotnosti s interesima njihove obrane. Članak 63. (1), ZKP-a.

⁷⁴ Mayzit protiv Rusije, od 20. siječnja 2005. godine. Članak 29. Ustava RH pruža analogno pravo na branitelja, uključujući branitelja po službenoj dužnosti za one tuženike koji nemaju dovoljno sredstava.

⁷⁵ Imbrioscia protiv Švicarske, od 24. studenog 1993. godine, stavak 38.

⁷⁶ Kamasinski protiv Austrije, stavak 65.

⁷⁷ Czekalla protiv Portugala, od 10. siječnja 2003. godine, stavci 65., 66. i 68.

⁷⁸ Članak 65., stavci 2., 3. i 4., ZKP-a

⁷⁹ Članak 65., stavak 5., ZKP-a

⁸⁰ Članak 67., stavak 4., ZKP-a. Predsjednik suda može razriješiti branitelja koji nije dobro obavio svoju dužnost i imenovati zamjenu. O razrješenju će biti upoznata Odvjetnička komora.

⁸¹ Odvjetnička komora određuje tarife za isplatu naknada za odvjetnički posao (takse i troškove), dok Ministarstvo pravosuđa utvrđuje najviši mogući iznos takse koja se plaća branitelju imenovanom po službenoj dužnosti. Članak 18, Zakona o odvjetnicima (NN 9/94). Za obranu u kaznenim predmetima, Odvjetnička komora koristi skalu za naknade formiranu prema vrsti aktivnosti te prema težini kaznenog djela. Na primjer, za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora viša od 10 godina, poput ratnih zločina, odvjetnici mogu strankama naplatiti HRK 4000 (oko €555) po danu suđenja. Naslov 4., stavak 1., točka 4. Tarife taksi i naknada troškova za rad odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore (NN 91/04) (tarifa). Međutim, branitelji imenovani po službenoj dužnosti koji zastupaju stranke optužene za isto kazneno djelo primit će polovicu tog iznosa – HRK 2000 (oko €277) po danu suđenja – za pokriće troškova. Naslov 4, stavak 7, tarifa. K tomu, branitelji imenovani po službenoj dužnosti zaprimat će naknadu od HRK 300 (oko €40) po danu suđenja, odnosno HRK 2300 (oko €320)

ukupno za dan suđenja. Članak 2., stavak 1., točka 4. Pravilnik Ministarstva pravosuđa o tarifama branitelja imenovanih po službenoj dužnosti (NN 3/05).

do određene granice⁸². Samim tim se rasporedom taksi stvara financijski poticaj za prihvaćanje višestrukih imenovanja u istom predmetu čime dolazi do potencijalnog sukoba između financijskog interesa odvjetnika i interesa pojedinačnog tuženika da ga zastupaju na odgovarajući način.

Primjerenost branitelja imenovanih po službenoj dužnosti posebice je bila upitna u suđenju Slobodana Davidovića, osuđenog na posebnom sudu za ratne zločine u Zagrebu u prosincu 2005. godine⁸³. Tijekom suđenja i žalbenog postupka, sudjelovanje branitelja bilo je uglavnom *pro forma* a sud nije pokušao intenzivirati braniteljevo sudjelovanje⁸⁴. Zabrinutost glede primjerenosti zastupanja također su potakle proceduralne greške branitelja imenovanih po službenoj dužnosti na štetu optuženika⁸⁵, kao i tromost i nenazočnosti u dužim razdobljima tijekom suđenja⁸⁶.

S obzirom na pravna načela u suđenjima za ratne zločine, uključujući primjenu međunarodnog humanitarnog prava, imenovanje branitelja koji uopće nemaju ili imaju ograničeno iskustvo i nisu osposobljeni za suđenja ratnih zločina, postavlja pitanje poštenosti suđenja. Kako bi se na bolji način osigurala jednakost sredstava za obranu u odnosu na branitelje imenovane po službenoj dužnosti, Misija predlaže da se izradi raspored ovlaštenih branitelja i da sudovi imenuju samo branitelje s tog popisa. Popis bi mogao uključivati odvjetnike sa znatnim iskustvom ili one koji su prošli posebno stručno usavršavanje vezano uz suđenja za ratne zločine.

Osposobljavanje usko vezano uz procesuiranje ratnih zločina organizirao je za branitelje krajem 2005 ABA-CEELI, kroz projekt koji financira SAD. Do danas, Ministarstvo pravosuđa je organiziralo osposobljavanje samo za državne odvjetnike i suce, prije svega one koji rade na četiri posebna suda, iako lokalni sudovi redovito imenuju branitelje koji brane tuženike u suđenjima za ratne zločine.

IV. Procesuiranje: Što je procesuirano i što je još ostalo; nanesena šteta

Prema saznanjima Misije, sve nove optužnice za ratne zločine podignute 2005, godine bile su protiv Srba iako se to promijenilo početkom 2006. godine podizanjem nekoliko optužnica i pokretanjem istraga protiv Hrvata. Tužitelji su nastavili sa svojom revizijom neriješenih predmeta, od kojih se velika većina vodi protiv Srba, kako bi utvrdili postoje li dostatni dokazi za nastavak. Dodatni proizvod ove revizije bio je ažurirani popis otprilike 1.100 osoba koje Hrvatska od proljeća 2006. godine traži zbog sumnje da su počinili ratne zločine. Unatoč

⁸² Za svakog dodatnog tuženika zastupanog u istom postupku, odvjetnik primi 10 posto tarife, do maksimalno 50 posto bez obzira na dodatni broj optuženika. Točka 36., stavak 1., tarife.

⁸³ RH protiv Slobodana Davidovića, K-DO-182/05 (osuđenog na 15 godina zbog zločina počinjenih u Hrvatskoj i BiH kao pripadnik paravojne postrojbe „Škorpioni“); Vrhovni sud je presudu potvrdio 25. travnja 2006. godine, I KS 174/06-4

⁸⁴ Branitelj nije pozvao niti jednog svjedoka niti je postavljao pitanja, uložio je jedan tehnički zahtjev i održao završno izlaganje.

⁸⁵ Npr. RH protiv Milana Lončara, Kio-25/99-2 [Županijski sud u Slavanskom brodu]. Prvostupanjski sud je odbacio kao nepravovremenu žalbu na odluku o pokretanju istrage s obzirom da je branitelj imenovan po službenoj dužnosti propustio zakonski rok. Lončar je pušten početkom 2006. godine kada su optužbe protiv njega zbog kojih ga je Njemačka izručila bile odbačene.

⁸⁶ U predmetu RH protiv Tomislava Duića i ostalih („Lora“), [Županijski sud u Splitu], sud je izdao pisano upozorenje imenovanom branitelju zbog tromosti. U predmetu RH protiv Jugoslava Mišljenovića i ostalih („Mikluševci“) [Županijski sud u Vukovaru], nekoliko branitelja imenovanih po službenoj dužnosti nije bilo nazočno u sudnici tijekom dijelova suđenja te tada optuženici nisu imali zastupnika.

ovoj reviziji, nastavlja se s procesuiranjem nekih nepotkrijepljenih optužbi, kako što je to slučaj u predmetima u kojima su optužbe bile odbačene, uključujući i optužbe protiv ljudi koji su izručeni od strane trećih zemalja, te slučajeve u kojima su optužbe za ratne zločine i genocid prekvalificirane u oružanu pobunu i amnestirane. [Vidjeti Odjeljak C.VIII.1., 2] To ukazuje na adekvatnost nastavka revizije predmeta pokrenute proteklih godina. Međudržavna suradnja između tužitelja znatno se povećala tijekom 2005. godine, pretežito zbog inicijative glavnog državnog odvjetnika.[Vidjeti Odjeljak B.I]

Mediji, preživjeli, udruge dragovoljaca te lokalne i međunarodne nevladine organizacije, uvijek ponovno ističu zločine koji ostaju nekažnjeni, posebice one koji se odnose na žrtve srpske nacionalnosti, ali i na žrtve hrvatske nacionalnosti. Tužitelji uz protok vremena navode nedostatak dokaza i svjedoka kao glavne prepreke za pokretanje postupaka, posebice onih protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga za zločine počinjene nad Srbima. Preuzimanje materijala od Haškog tribunala prikupljenih u istragama koje je u tijeku, poboljšana suradnja s tužiteljima u Srbiji, Crnoj Gori i BiH, daljnji napredak u pronalaženju i identifikaciji otprilike 2.000 osoba koje se u Hrvatskoj vode kao nestale, te pozitivnije ozračje za suradnju informanata s vlastima razlog su za optimizam da bi se neke prethodno neprocesuirane zločine moglo procesuirati⁸⁷.

Na osnovi osuđujućih presuda za ratne zločine u predmetima „Paulin dvor“ i „Gospićka skupina“, lokalni sudovi su naložili isplatu naknade za nanесenu štetu preživjelim članovima obitelji nekih od ubijenih⁸⁸. Ostale presude u građanskim parnicama za dodjelu naknade za nanесenu štetu kojima se dodjeljuje naknada preživjelima srpske nacionalnosti za ubojstva s predumišljajem koja su počinili pripadnici vojske i policije za koja ne postoje presude za počinjena kaznena djela, ukazuju na to kako bi se moglo tražiti dalje procesuiranje⁸⁹. Žrtve hrvatske nacionalnosti pokrenule su niz parnica protiv Vlade RH pokušavajući ishoditi naknadu za nanесenu štetu uzrokovanu ubojstvima koje su počinili pripadnici Jugoslavenske vojske i snaga RSK. Do danas, takvi su pokušaji odbacivani jer se Hrvatska ne smatra odgovornom za tu štetu. Doista, bilo bi primjerenije tužbe za naknadu nanесene štete podnijeti protiv Vlade Republike Srbije ili neke druge mjerodavne vlade odgovorne za aktivnosti tih oružanih snaga⁹⁰. Tužbeni zahtjevi u kojima se traži naknada za štetu na imovini koja je navodno nastala kako rezultat prekomjerne uporabe sile izvan legitimnih operacija hrvatskih oružanih snaga, uglavnom su imali negativan ishod.

⁸⁷ Na primjer, na desetu obljetnicu akcije Oluja početkom kolovoza 2005. godine, Amnesty International, kao i Hrvatski helsinški odbor, pozvali su hrvatske vlasti da istraže ubojstva i nestanke ljudi koje su navodno počinili pripadnici hrvatskih oružanih snaga.

⁸⁸ Nenad Jelić protiv RH, Županijski sud u Osijeku, 4. svibnja 2005. godine, P-75/04 (dodijeljeno je € 28.000 kao naknada za nanесenu štetu preživjelom članu obitelji čije su roditelje u Paulinu dvoru u studenome 1991. ubili pripadnici hrvatske vojske, zajedno s još 17 civila); Darinka Vujnović protiv RH, Općinski sud u Gospiću, 14. lipnja 2006. godine, P-512/05-17 (dodijeljeno je €39.000 za naknadu nanесene štete preživjeloj supruzi čiji je muž ubijen nakon što su ga odveli iz njihovog doma krajem 1991. godine i koji je posljednji put viđen u vojno-policijskom pritvoru)

⁸⁹ Npr. početkom kolovoza 2005. godine, Općinski sud u Otočcu dodijelio je € 95.000 preživjelim članovima obitelji jednog Srbina koji je nestao u studenome 1991. godine dok je bio pritvoren od strane policije. Skendžić i ostali protiv RH, P-82/02/51, od 6. svibnja 2005. godine. Nakon što zaprimi informaciju, država ima obvezu istražiti smrti ili nestanke, posebice one koji su rasno ili etnički motivirani. Neprovođenje učinkovite istrage predstavlja kršenje prava na život i prava na uživanje prava zaštićenih Konvencijom bez diskriminacije zbog rase ili nacionalnog podrijetla. Vidjeti, na primjer, presudu Velikog vijeća ESLJP-a u predmetu *Nachova i ostali protiv Bugarske*, 43577/98 i 43579/98, od 5 srpnja 2005. godine.

⁹⁰ Marinko Ledenko protiv RH, Općinski sud u Benkovcu, P-413/05. Tužbeni zahtjev podnesen prema Zakonu o terorističkim aktima odbijen je u travnju 2006. godine. Nekoliko sličnih tužbenih zahtjeva naknadno je odbijeno na istom sudu. Općinski sud u Gospiću na sličan je način odbacio takve tužbene zahtjeve. Vidjeti predmet Ante Brkljačić protiv RH, P-154/05, 10. svibnja 2006. godine.

V. Zabrinjavajuća pitanja vezana uz nepristranost

Došlo je zamjetnog pada u etničkoj pristranosti kao rezultat korektivnih mjera u različitim aspektima procesuiranja ranih zločina u Hrvatskoj. Jedan od značajnih pokazatelja je ustupanje optužnice Norac/Ademi od strane Haškog tribunala, pri čemu je Haški tribunal zaključio kako za održavanje poštenog suđenja postoje odgovarajući uvjeti i zaštitne mjere, kako po pitanju zaštite interesa optuženika tako i po pitanju interesa šire javnosti. Međutim, nekoliko pokazatelja iz 2005. godine i dalje ukazuju kako je nepristranost i dalje jedno od zabrinjavajućih pitanja u nekim pojedinačnim predmetima te u smislu procesuiranja kao cjeline.

1. Srbi su bili procesuirani za širok spektar djela koja uključuju zlostavljanje, progon, uništavanje imovine i ubojstva dok su Hrvati gotovo isključivo bili procesuirani za ubojstva [Vidjeti Odjeljak C.VI]. Ovaj obrazac ukazuje na to kako su policija i tužiteljstvo primjenjivali različit prag u optuživanju optuženika što je bilo izravno povezano s njihovim etničkim podrijetlom. U tome se djelomice vidi i razlika u vremenskom razdoblju u kojem su podnesene optužbe; one protiv Srba su većim dijelom podnesene prijašnjih godina dok su one podnesene protiv Hrvata novijeg datuma. Bez poduzimanja korektivnih mjera ova nejednakost nastavit će se u budućim postupcima.

2. Stalna uporaba „sudjelovanja u Domovinskom ratu“ kao olakotne okolnosti kako bi se smanjila kazna pripadnicima hrvatskih oružanih snaga osuđenih za ratne zločine i dalje je jedno od zabrinjavajućih pitanja. [Vidjeti Odjeljak C.VII.1] Vrhovni sud je potvrdio osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku za jednog optuženika u predmetu „Paulin dvor“, ali je povećao kaznu s 12 na 15 godina zatvora, naglašavajući kako uporaba ove olakotne okolnosti od strane prvostupanjskog suda nije bila primjereno izbalansirana s otegotnim okolnostima⁹¹. Međutim, sud nije smatrao kako je uporaba ovog olakotnog čimbenika neprimjerena sama po sebi. U 2006. godini, prvostupanjski sudovi nastavili su primjenjivati ovaj olakotni čimbenik⁹². Haški tribunal ne primjenjuje ovakav oblik olakotnog čimbenika a po mišljenju Misije, služenje vojske nije primjeren osuđujući čimbenik.

3. Suđenja za ratne zločine su se tijekom 2005. godine, kao i proteklih godina, prvenstveno vodila u onim područjima Hrvatske koja su bila na najizravniji način pogođena sukobom. [Vidjeti Odjeljak C.I., C.VIII.2]. Županijski sud u Zagrebu bio je jedini posebno određen sud za ratne zločine koji je zaprimao predmete premještene s lokalnih sudova od strane Vrhovnog suda tijekom 2005. godine te u prvoj polovici 2006. godine, zaprimivši ukupno tri predmeta. Bojazni vezano uz sigurnost svjedoka i zastrašivanje, posebice onih svjedoka koji žive u istoj zajednici, kao i nepristranost pravosuđa, najveći su kada se u predmetima suditi na lokalnoj razini. Pritisци također mogu utjecati na tužitelje i obranu.

Misija predlaže da glavni državni odvjetnik u 2006. godini razmotri veću uporabu svog diskrecionog prava prema Zakonu o MKS-u kako bi zatražio premještanje predmeta s nekih lokalnih sudova na one sudove koji se smatraju otpornijima na pritiske, poput sudova u Zagrebu i Rijeci.

4. Kao i proteklih godina velikoj je većini optuženih Srba suđeno u odsutnosti, posebice u velikim skupnim predmetima na Županijskom sudu u Vukovaru. [Vidjeti Odjeljak C.VIII.2.] Uz poboljšanje međudržavne pravosudne suradnje, nastavak ovakve prakse sve je upitniji.

⁹¹ RH protiv Nikole Ivankovića, I Kz 1196/045, od 10. svibnja 2005. godine

⁹² RH protiv Tomislava Duića i ostalih („Lora“) K–DO-131/01 Županijski sud u Splitu.

Znatan broj predmeta vođenih u odsutnosti također čeka rješenje žalbenog postupka na Vrhovnom sudu.

5. Uz predmete vođene u odsutnosti protiv optuženih Srba, vezana je i praksa sudova da imenuju jednog branitelja koji zastupa nekoliko optuženika, njih između 5 do 10, u istom predmetu. [Vidjeti Odjeljak C.III.] Zdrav razum ukazuje na to kako je kakvoća zastupanja bilo kog od tih tuženika dovedena u pitanje ovim dodatnim i sukobljenim odgovornostima, što baca sumnju na valjanost bilo koje osuđujuće presude koja može biti donesena. S obzirom da tuženici nisu prisutni, oni ne mogu izbjeći ove sukobe interesa. Više žalbenih postupaka u predmetima na Vrhovnom sudu ukazuje kako je ovu praksu koristilo nekoliko sudova tijekom niza godina.

6. Ne zahtijeva se brojana jednakost optuženika u smislu njihovog etničkog podrijetla. Međutim, znatan nerazmjer u broju Srba i Hrvata optuženih za ratne zločine kao i razlike zapažene u samim optužbama, uključujući procesuiranje pripadnika oružanih snaga za opća kaznena djela, idu u prilog zaključku kako etnička pripadnost i dalje igra ulogu u postupcima za ratne zločine⁹³.

Do kraja srpnja 2006. godine, Misija je zabilježila ukupno 4 konačne osuđujuće presude protiv Hrvata za ratne zločine počinjene nad Srbima od 1991. godine⁹⁴, dok protiv Srba postoji na stotine osuđujućih presuda za zločine počinjene nad Hrvatima. Nepostojanje odgovornosti, kaznene ili neke druge, za kaznena djela i pokušaje prikrivanja ratnih zločina i dalje je zabrinjavajuće pitanje, posebice u slučaju mogućih zločina koje su počinili pripadnici oružanih snaga. Tužitelji su i dalje suočeni s teškoćama u prikupljanju dostatnih dokaza i iskaza svjedoka za procesuiranje određenih kaznenih djela.

VI. Postupanje koje se kvalificira kao ratni zločin i genocid

Iako manje izražajna nego proteklih godina, i dalje postoji razlika glede etničkog podrijetla za postupanje koje se u optužbi navodi kao ratni zločin, pri čemu su neki Srbi optuživani i za druga djela osim za ubojstva, dok se Hrvate uglavnom procesuirano samo za ubojstva. Vrhovni sud je 2005. godine riješio s tim povezano pitanje neprimjerenih optužbi, pojašnjavajući vrste postupaka koji nisu dovoljno teški da bi ih se kvalificiralo kako ratne zločine. [Vidjeti Odjeljak C.II.4]. Barem je nekoliko kaznenih djela vezanih uz rat, u kojima su sudjelovali optuženici povezani s hrvatskim oružanim snagama, procesuirano kako „opći kriminalitet“. Stječe se dojam kako hrvatsko pravosuđe primjenjuje širu definiciju genocida od one koja se

⁹³ Prema Izvješću glavnog državnog odvjetnika za 2001. godinu, zločini počinjeni tijekom operacija Oluja i Bljesak, kada su hrvatske vlasti pokrenule vojne ofenzive za ponovno preuzimanje nadzora nad teritorijem kojeg su kontrolirali Srbi, nisu bili procesuirani kao ratni zločini već kako opći kriminalitet, uključujući optužbe za ubojstva, razbojstva i krađe. Državni odvjetnik je izvijestio kako je ukupno 3970 prijava za opći kriminalitet bilo podneseno vezano uz operacije Oluja i Bljesak i kako su donesene 1492 osuđujuće presude. Vidjeti i RH protiv Muniba Suljića i ostalih („Pakračka poljana“), VIII-K-16/01, od 29. prosinca 2005. godine, Županijski sud u Zagrebu.

⁹⁴ Do kraja srpnja 2006. godine, Misija je dobila saznanja o suđenjima za ratne zločine počinjene tijekom sukoba između 1991. i 1995. godine, koja se vode protiv ukupno 47 Hrvata. Od tih 47, 32 je suđeno za zločine počinjene nad Srbima dok je preostalih 15 procesuirano za zločine počinjene nad Hrvatima. Od onih 32 koji su optuženi za zločine počinjene nad Srbima, 4 Hrvata su pravomoćno osuđena, 8 Hrvata je proglašeno krivima od strane prvostupanjskog suda dok je njih 12 prvostupanjski sud oslobodio, za 1 je donesena pravomoćna oslobađajuća presuda, protiv 3 su optužbe odbačene, dok su protiv 4 do kraja srpnja 2006. godine suđenja još uvijek bila u tijeku. Od njih 15 koji su bili optuženi za zločine počinjene nad Hrvatima, 4 Hrvata su pravomoćno osuđena, 4 Hrvata su proglašena krivima na prvostupanjskom sudu dok je 2 prvostupanjski sud oslobodio; protiv 1 su optužbe odbačene, dok su protiv 4 Hrvata do kraja srpnja 2006. suđenja još bila u tijeku.

obično može pronaći u međunarodnom humanitarnom pravu, posebice one koju primjenjuje Haški tribunal.

1. Oblici kaznene odgovornosti: pojedinačna odgovornost i sudioništvo

Suprotno ranijim godinama, 2005. godine nije bilo niti jedne prvostupanjske ili drugostupanjske odluke u kojima je optuženik bio odgovoran jer nije spriječio počinjenje kaznenog djela od strane svojih podređenih, tj. na osnovi zapovjedne odgovornosti. Ovaj nalaz potvrđuje kako je većina prijašnjih postupaka uključivala optuženike koji su „obični ljudi“ a ne srednje ili čak visoko pozicionirane zapovjednike. Međutim, nekoliko optuženika je smatrano odgovornim za svoje postupke u ulozi nadređenih, kako civili tako i pripadnici vojske, za planiranje ili izdavanje naredbi drugima da počine kazneno djelo ili su sami počinili kaznena djela⁹⁵.

Nekoliko optuženika je proglašeno krivima za počinjenje kaznenih djela u ulozi supočinitelja. Milan Stojisavljević i Slobodan Davidović svaki su za sebe osuđeni za počinjenje kaznenog djela kao supočinitelji ostalih nepoznatih počinitelja⁹⁶. Davor Tošić i Milan Jurjević osuđeni su kao supočinitelji, pri čemu Tošić kako vođa a Jurjević kao podčinjeni. Slično tomu, tri optuženika u predmetu „Borovo skupina“ osuđeni su zbog zajedničkog počinjenja kaznenih djela. Vrhovni sud je u predmetu Stevo Macakanja i ostali istaknuo problem s kojim se susreću neki prvostupanjski sudovi u utvrđivanju činjenica i primjenjivanju zakonskih elemenata karakterističnih za počinjenje kaznenog djela u ulozi supočinitelja, posebice kriterija zajedničke namjere da se počini protuzakonit čin⁹⁷. [Vidjeti Odjeljak C.II.2]

2. Ratni zločini protiv civilnog pučanstva

Većina suđenja za ratne zločine koja su dovršena 2005. godine, odnosila su se na kaznena djela koja su kvalificirana kao ratni zločin protiv civilnog pučanstva. Taj protuzakonit čin se između ostaloga može počiniti izdavanjem naredbe ili izravnim počinjenjem „napada na civile“, „ubojstvima“, „mučenjem“, „nehumanim postupanjem“, „primjenom mjera zastrašivanja i terora“ i „objesnim uništavanjem imovine“⁹⁸.

Postupanje koje se smatralo ratnim zločinom protiv civilnog pučanstva uključivalo je ubojstva civila kao i „ispitivanje civila nesrpske nacionalnosti, uključujući mučenje i zlostavljanje tijekom ispitivanja“, te „nečovječno postupanje s civilima...pri čemu se narušava njihov tjelesni integritet te zastrašivanje i teror...“. Srbe se osuđivalo za ratne zločine protiv civilnog pučanstva na osnovi raznih ranije opisanih oblika ponašanja, dok je kao supočinitelj u ubojstvu civila osuđen samo jedan jedini Hrvat.

a. Mučenje i nečovječno postupanje. Hrvatski sudovi proglasili su nekoliko optuženika odgovornima za mučenje i nečovječno postupanje, uključujući i one koji su počinili

⁹⁵ RH protiv Jovana Ćurčića („Borovo skupina“), Županijski sud u Vukovaru (na dužnosti zapovjednika policijske postaje, izdavao je naredbe za pritvaranje, prisilni rad i zlostavljanje); RH protiv Miodraga Balinta, Vrhovni sud (pridružio se „Srpskim paravojnim postrojbama i bio je, u kritičnom trenutku, zapovjednik izviđačke postrojbe“); RH protiv Stokana Sekanića, Županijski sud u Osijeku („bio je zapovjednik male skupine ljudi koji su sudjelovali u napadima na selo Kozarevac“, bio je „svjestan prirode napada“ i „aktivno je u njemu sudjelovao“); RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud (cjelokupna politička i vojna zapovjedna odgovornost za osnivanje koncentracijskih logora u kojima su prema njegovom nalogu zlostavljani civili i ratni zarobljenici).

⁹⁶ Pet navodnih Davidovićevih supočinitelja procesuirano je u Srbiji i Crnoj Gori.

⁹⁷ RH protiv Steve Macakanje i ostalih, Vrhovni sud, I Kz 682/03-3, 29. rujna 2005. godine

⁹⁸ Članak 120. Kaznenog zakona iz 1993. godine.

djelo i one koji su za to izdali naredbu. Vrsta djela koja se smatralo mučenjem i nečovječnim postupanjem uključivala je:

- kao dio okupacijskih snaga, vezali su lisicama i priveli na ispitivanje 2 civila, fizički ih zlostavljali s namjerom dobivanja priznanja⁹⁹;
- na položaju zapovjednika postaje paravojskih postrojbi:
 1. izdao je podčinjenima naredbu da zatvore 11 civila u nečovječnim uvjetima,
 2. naredio je zatvaranje 11 zatvorenika u zatvor gdje nisu imali dovoljno hrane i vode,
 3. naredio je da se 13 zatvorenika odvede na prisilan rad, i
 4. naredio je da se 6 zatvorenika muči tijekom ispitivanja a drugih 19 zatvorenika premlati, uslijed čega je jedan od zatvorenika preminuo¹⁰⁰;
- sljedeća djela počinjena protiv civila:
 1. fizičko zlostavljanje i mučenje civilnih zatvorenika,
 2. odsijecanje uha civilu,
 3. oduzimanje civilnog vozila i predavanje istog paravojsnim snagama,
 4. prijetnje kako će civilu iskopati oko i ubiti ga,
 5. udaranje civilnog zatvorenika po glavi s gumenom palicom,
 6. šutiranje civilnog zatvorenika 10 minuta i udaranje njegovom glavom o zid,
 7. udaranje i mučenje civila, stavljanje praznog pištolja u njegova usta i okidanje obarača¹⁰¹;
- udaranje civila s puškom dok ga je prisiljavao da napiše imena članova HDZ stranke; predavanje civila zatvorskom stražaru uz naputak da zatvorenika ne smije pustiti bez njegove dozvole¹⁰²;
- uhićenja civila i nanošenje udaraca, tijekom ispitivanja, s gumenom policijskom palicom i puškom¹⁰³; i
- pritvaranje bolesnih ljudi u koncentracijskim logorima bez pružanja osnovne zdravstvene njege; sustavno psihičko i fizičko zlostavljanje osoba zatočenih u logoru, uključujući djecu, starije osobe, invalide i bolesne osobe, što je uzrokovalo teške tjelesne ozljede i smrt; prisilni rad zatočenika, uključujući i slanje istih na prve (borbene) linije; prisilno služenje vojske¹⁰⁴.

b. Zastrašivanje i teror. Vrhovni sud potvrdio je nalaz prvostupanskog suda da je Stokan Sekanić sudjelovao u počinjenju sljedećih djela koja predstavljaju zastrašivanje i teror nad civilnim stanovništvom:

- zapovijedanje skupinom u oružanom napadu na nezaštićeno stanovništvo sela Kozarac tijekom kojega je otvarana nasumična paljba na civile, civilne osobe su zarobljavane i uzimane kao taoci, nekoliko osoba je ranjeno dok je jedna osoba ubijena, te

⁹⁹ RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166, od 16. srpnja 2005. godine. Prvostupanski sud nije jasno razlučio između djela koje se smatra mučenjem i nečovječnim postupanjem. Definirao je mučenje kako nanošenje teških tjelesnih ozljeda, duševnih boli ili trpljenja, usmjereno na izvlačenje informacija, te kažnjavanje, zastrašivanje ili vršenje pritiska. Nečovječno postupanje definirao je kao obijesno nanošenje teške psihičke i fizičke boli ili ozljede koja narušava ljudsko dostojanstvo.

¹⁰⁰ RH protiv Jovana Ćurčića i ostalih, Županijski sud u Vukovaru, K – 12/05, 15. prosinca 2005. godine

¹⁰¹ RH protiv Jovana Ćurčića i ostalih, Županijski sud u Vukovaru, K – 12/05, 15. prosinca 2005. godine

¹⁰² RH protiv Stokana Sekanića, Vrhovni sud, I Kz-968/04-6, od 20. rujna 2005. godine (potvrđena osuđujuća presuda Županijskog suda u Osijeku).

¹⁰³ RH protiv Miodraga Balinta, Vrhovni sud, I Kz-967/04-5, od 1. veljače 2005. godine (potvrđena osuđujuća presuda Županijskog suda u Osijeku).

¹⁰⁴ RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud, III Kz 2/04-11, 8. veljače 2005. godine

- zauzimanje i uništenje stana.¹⁰⁵

c. Ubojstva. Primjeri načina i opsega ubojstava za koje su prvostupanjski sudovi i Vrhovni sud utvrdili kako predstavljaju ratne zločine protiv civilnog stanovništva uključuju:

- ubojstvo jednog civila dok je promatrao vojni konvoj u prolasku, jednim hicem koji je ispalio okrivljenik, član neprijateljske teritorijalne obrane na okupiranim područjima;¹⁰⁶
- ubojstvo civila koji nije pružao otpor, kojemu je jedan okrivljenik pucao nekoliko puta u leđa, nakon čega je drugi pucao u njega još tri puta nakon što je pao na zemlju, obojica članovi paravojskih snaga;¹⁰⁷
- ubojstvo, nakon prethodnog zlostavljanja i ponižavanja, 6 osoba *hors de combat*, zajedno s drugim članovima paravojske jedinice;¹⁰⁸
- ubojstvo 19 civila bacanjem ručnih bombi i pucanjem iz automatskog oružja u kuću u koju su se sklonili civili;¹⁰⁹ te
- ubojstvo civila i ratnih zarobljenika kao izravna posljedica sustavnog fizičkog zlostavljanja u koncentracijskim logorima.¹¹⁰

d. Napadi na civile. Županijski sud u Zagrebu utvrdio je kako je ponašanje Slobodana Davidovića u preuzimanju civila od drugih članova srpske paravojske, njihovom prevoženju do mjesta pogubljenja, njihovom naknadnom zlostavljanju, ponižavanju i pogubljenju, predstavljalo čin sudjelovanja u napadu na civile. Sud je utvrdio kako „napad“ nije podrazumijevao sam napad, već je uključivao i naknadna djela optuženika koja se mogu smatrati nastavkom napada.¹¹¹

3. Ratni zločini protiv ratnih zarobljenika

Primjeri ponašanja za koje su prvostupanjski sudovi utvrdili kako predstavljaju ratne zločine protiv ratnih zarobljenika uključuju:

- Sljedeća djela protiv ratnih zarobljenika:
 1. u više navrata, udaranje ratnih zarobljenika nogom u glavu i tijelo do gubitka svijesti,
 2. u svojstvu zatvorske čuvara, premlaćivanje ratnih zarobljenika šakama, lopatom, aluminijskom cijevi, štapom i drvenom palicom, te
 3. davanje ključeva od ćelija ratnih zarobljenika hrvatske nacionalnosti srpskim zarobljenicima koji su ulazili u ćelije i opetovano premlaćivali Hrvate;¹¹²
- premlaćivanje i udaranje nogama ratnih zarobljenika, udaranje ratnih zarobljenika glavom u zid, rezanje ušiju ratnim zarobljenicima;¹¹³ te

¹⁰⁵ RH protiv Stokana Sekanića, Vrhovni sud I Kz-968/04-6, 20. rujna 2005.

¹⁰⁶ RH protiv Vlade Sladovića, Županijski sud u Sisku, K-13/05, 4. studenog 2005.

¹⁰⁷ RH protiv Milana Jurjevića i Davora Tošića, Županijski sud u Zadru, II K-86/00, 15. rujna 2005.

¹⁰⁸ RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu, XI-K-rz-1/05, 28. prosinca 2005. godine, potvrđeno od strane Vrhovnog suda, I KS 174/06-4, 25. travnja 2006.

¹⁰⁹ RH protiv Nikole Ivankovića i ostalih, Vrhovni sud I Kz-1196/04-5, 10. svibnja 2005.

¹¹⁰ RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud III Kz 2/04-11, 8. veljače 2005.

¹¹¹ RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu, XI-K-rz-1/05, 28. prosinca 2005. godine, potvrđeno od strane Vrhovnog suda, I KS 174/06-4, 25. travnja 2006.

¹¹² RH protiv Svetozara Karana, Županijski sud u Karlovcu, K-4/04, 30. lipnja 2005.

¹¹³ RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu, XI-K-rz-1/05, 28. prosinca 2005. godine, potvrđeno od strane Vrhovnog suda, I KS 174/06-4, 25. travnja 2006.

- sustavno tjelesno i psihičko zlostavljanje ratnih zarobljenika u koncentracijskim logorima, što je za posljedicu imalo smrt dvojice ratnih zarobljenika.¹¹⁴

4. Genocid

Hrvatski zakon većim je dijelom preuzeo definiciju genocida onako kako je formulirana u članku 2. Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine.¹¹⁵ No zakon proširuje definiciju iz Konvencije kako bi uključila „prisilno raseljavanje stanovništva“.

Dva suđenja za genocid bila su u tijeku na Županijskom sudu u Vukovaru 2005. godine. Suđenje koje je dugo čekalo početak ponovno je započeto u svibnju 2005. godine protiv 26 osoba, 17 u odsutnosti te uglavnom Srba i Rusina, zbog genocida u obliku ubojstva, ranjavanja i prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva iz sela Mikluševci (približno 200 osoba, uglavnom Rusina) tijekom 1991. i 1992. godine. U optužnici se navodi kako su ta djela počinjena s namjerom djelomičnog istrebljenja etničke skupine i sprečavanja nesrpskog stanovništva u daljnjem nastavanju tog područja.¹¹⁶

Drugo suđenje nastavljeno je protiv 16 osoba, 15 u odsutnosti, zbog zlostavljanja, silovanja, ubojstava i protjerivanja Hrvata kao i uništavanja imovine u selu Lovas, gdje su Hrvati činili većinu stanovništva. U optužnici se navodi kako su te radnje, uključujući prisiljavanje ratnih zarobljenika na hodanje kroz minsko polje, uslijed čega je poginulo 69, a teško ranjeno 33 osobe, počinjene prema općem planu stvaranja velike Srbije s namjerom potpunog istrebljenja hrvatskog stanovništva na tom području.¹¹⁷

U trećem predmetu, optužbe o kaznenom djelu genocida kojima se teretilo trojicu od trinaest okrivljenika, prekvalificirane su u oružanu pobunu te je primijenjen oprost, dok je optužnica o počinjenom genocidu i dalje na snazi protiv 10 okrivljenika u odsutnosti.¹¹⁸ U optužnici se navodi kako je u selu Branjin Vrh provođeno sustavno tjelesno i psihičko zlostavljanje, uključujući ubojstvo 17 osoba, silovanje, prisilni rad, ranjavanje, prisilno raseljavanje kao i oštećivanje imovine, s namjerom potpunog uništenja hrvatskog stanovništva na tom području kako bi se ono pripojilo teritoriju takozvane velike Srbije.

5. Kaznena djela povezana s ratom procesuirana kao „obična kaznena djela“

Tijekom 2005. godine, pojedina kaznena djela izravno povezana sa sukobom procesuirala su se kao „obična kaznena djela“, a ne ratni zločini. U predmetu „Pakračka Poljana“, Županijski sud u Zagrebu proveo je ponovno suđenje protiv petorice bivših pripadnika rezervnih policijskih snaga zbog ubojstva, iznuđivanja i nezakonitog pritvaranja srpskih civila krajem

¹¹⁴ RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud III Kz 2/04-11, 8. veljače 2005.

¹¹⁵ Člankom 119. Kaznenog zakona iz 1993. godine zabranjuje se ubojstvo, nanošenje tjelesne povrede ili prisilno raseljavanje stanovništva s namjerom uništenja, u cijelosti ili djelomice, nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine. Statut Haškog tribunala definira genocid kao bilo koje od sljedećih djela počinjenih s namjerom uništenja, u cijelosti ili djelomice, nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine: (a) ubojstvo; (b) nanošenje teških tjelesnih ili psihičkih ozljeda; (c) namjerno nametanje određenoj skupini životnih uvjeta proračunatih da dovedu do cjelovitog ili djelomičnog fizičkog uništenja te skupine; d) nametanje mjera kojima se želi spriječiti rađanje djece u određenoj skupini; e) prisilno raseljavanje djece pripadnika određene skupine u drugu skupinu. Statutom Haškog tribunala obuhvaćena je definicija deportacije kao djela koje predstavlja tešku povredu Ženevske konvencije kao i zločin protiv čovječnosti.

¹¹⁶ RH protiv Jugoslava Mišljenovića i ostalih („Mikluševci“), [Županijski sud u Vukovaru], K-DO-71/01.

¹¹⁷ RH protiv Ljubana Devetaka i ostalih („Lovas“), [Županijski sud u Vukovaru], K-25/00.

¹¹⁸ RH protiv Vase Petrovića i ostalih („Branjin Vrh“), [Županijski sud u Osijeku], K-48/96.

1991. godine.¹¹⁹ Trojici okrivljenika izrečene su osuđujuće presude za ubojstvo zbog egzekucije srpskog civila koju su počinili izvan nezakonitog mjesta za pritvor u kojemu je bio držan, iako njegovo tijelo nikad nije pronađeno. Protiv druge dvojice okrivljenika donesena je osuđujuća presuda zbog iznuđivanja i nezakonitog pritvaranja trojice srpskih civila. Pritvorenici su na kraju ubijeni i zakopani, dok su im novac i vrijednosti koje su posjedovali oduzeti prije smrti. Njihova tijela naknadno su prevezena na drugu lokaciju odakle su ekshumirana godinama kasnije. Tadašnji ministar unutarnjih poslova svjedočio je kako krajem 1991. godine, uslijed toga što vojska još nije bila u potpunosti ustrojena, rezervne policijske snage „...provodile brojne ratne zadaće...“ Iako taj predmet nije bio procesuiran kao ratni zločin, sud je izričito konstatirao kako je taj zločin predstavljao povredu normi međunarodnog humanitarnog prava primjenjivih na optuženike.¹²⁰

VII. Praksa pri određivanju kazni: olakotni i otegotni čimbenici

Za ratne zločine koji se odnose na ubojstva, kazne izrečene tijekom 2005. godine kretale su se između 4 i 15 godina.¹²¹ Za „obična“ ubojstva u ratnom kontekstu, u predmetu „Pakračka Poljana“ sud je izrekao kazne od 8 i 10 godina dvojici optuženika osuđenih kao supočinitelji i 4 godine trećeokrivljenom zbog pomaganja pri izvršenju kaznenog djela. Maksimalna kazna izrečena u 2005. – 15 godina – također je izrečena nekolicini optuženika za koje je utvrđena odgovornost za višestruka ubojstva.¹²² Za osuđujuće presude zasnovane na optužbama o mučenju i nečovječnom postupanju, kazne su se kretale između 6 i 10 godina.¹²³ Za razliku od toga, 2 okrivljenika u predmetu „Pakračka Poljana“ osuđeni su na kaznu zatvora od 3 odnosno 4 godine zbog nezakonitog pritvaranja osoba.

¹¹⁹ RH protiv Muniba Suljića i ostalih („Pakračka Poljana“), Županijski sud u Zagrebu, VIII-K-16/01, 15. rujna 2005. godine, djelomice potvrđeno a djelomice preinačeno od strane Vrhovnog suda, I Kz 81 2006/7, 10. svibnja 2006.

¹²⁰ Sud „nije našao bilo kakvo opravdanje za takvo ponašanje optuženika, uzimajući u obzir civilizacijsko postignuće prema kojemu rat i ratno stanje imaju svoja pravila kojih se, u tim okolnostima, optuženik nije pridržavao niti u minimalnom opsegu, iako ih je bio svjestan.“ Sud je nadalje utvrdio kako srpski civili „nisu poginuli na bojištu... nego uslijed njihovog bespravnog zatočenja,“ zapažajući kako uvjeti u zatvoru nisu bili „viđeni na teritoriju civilizirane Europe od vremena nacističkih logora iz Drugog svjetskog rata...“

¹²¹ RH protiv Davora Tošića, Županijski sud u Zadru (15 godina – u odsutnosti, okrivljenik srpske nacionalnosti, zbog ubojstva jednog civila hrvatske nacionalnosti); RH protiv Jovana Čurčića („skupina Borovo“), Županijski sud u Vukovaru (14 godina – okrivljenik srpske nacionalnosti, zbog izdavanja naredjenja o pritvaranju i zlostavljanju civila koje je rezultiralo smrću jedne osobe); RH protiv Vlade Sladovića, Županijski sud u Sisku (9 godina – otegotna kazna za okrivljenika srpske nacionalnosti zbog ubojstva starijeg Hrvata); RH protiv Milana Jurjevića, Županijski sud u Zadru (4 godine – olakotna kazna za okrivljenika hrvatske nacionalnosti sa smanjenom mentalnom sposobnošću zbog ubojstva Hrvata).

¹²² RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu (otegotna kazna za okrivljenika srpske nacionalnosti koji je sudjelovao u ubojstvu 6 civila bošnjačke nacionalnosti i zlostavljao druge civile hrvatske nacionalnosti u odvojenom incidentu); RH protiv Nikole Ivankovića, Županijski sud u Osijeku (olakotna kazna za branitelja iz Domovinskog rata koji je ubio 18 civila srpske nacionalnosti); RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud (smanjena kazna za postarijeg okrivljenika bošnjačke nacionalnosti koji je kao glavni politički i vojni zapovjednik osnovao koncentracijske logore, za kojeg je utvrđeno kako je bio odgovoran za izdavanje naredjenja o sustavnom psihičkom i tjelesnom zlostavljanju civila i ratnih zarobljenika zatvorenih u logorima, što je dovelo do teških povreda i smrti; prisilan rad zatvorenika i prisilna regrutacija).

¹²³ RH protiv Miloša Držajića („skupina Borovo“), Županijski sud u Vukovaru (10 godina – tjelesno zlostavljanje i pritvaranje civila); RH protiv Stokana Sekanića, Vrhovni sud (8 godina – zapovijedanje oružanim napadom na selo, uključujući zlostavljanje/ranjavanje nekoliko civila); RH protiv Miodraga Balinta, Vrhovni sud (7 godina – uhićenje, ispitivanje i premlaćivanje nekoliko civila); RH protiv Svetozara Karana, Županijski sud u Karlovcu (7 godina – mučenje i nečovječno postupanje s ratnim zarobljenicima); RH protiv Mladena Maksimovića („skupina Borovo“), Županijski sud u Vukovaru (7 godina u odsutnosti); RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku (6 godina); RH protiv Dušana Mišića, Dragana Savića i Jovice Vučenovića („skupina Borovo“), Županijski sud u Vukovaru (svakome 6 godina, 2 u odsutnosti).

1. Olakotne okolnosti: kazna smanjena ispod zakonskog minimuma i čimbenici uzeti u obzir

Sudovi su obvezni pri određivanju kazne razmotriti sve olakotne i otegotne okolnosti te izreći kaznu unutar propisanog opsega kažnjavanja, npr. od pet do dvadeset godina. Samo u slučaju kada postoje posebice očigledne olakotne okolnosti sud može izreći kaznu nižu od propisanog minimuma.¹²⁴ Jedina kazna ispod zakonskog minimuma u 2005. godini izrečena je protiv Hrvata kojemu se sudilo kao supočinitelju, uz primjenu olakotnih okolnosti koje uključuju:

- smanjenu psihičku sposobnost zbog koje su ga drugi lako naveli na pogrešan put te je bio nesposoban donositi samostalne odluke, te
- podređen položaj prema suokrivljeniku srpske nacionalnosti osuđenom u odsutnosti.¹²⁵

U svim drugim predmetima, kazne su se kretale između 6 i 15 godina, a olakotne okolnosti uključivale su:

- „otac troje djece“,¹²⁶
- „pristojno ponašanje pred sudom te činjenica kako se okrivljenik dragovoljno vratio u Hrvatsku nakon izbjeglištva u inozemstvu“,¹²⁷
- „pristojan život prije rata“,¹²⁸
- smanjena odgovornost uslijed posttraumatskog stresnog poremećaja,¹²⁹
- prethodno neosuđivan za kazneno djelo,¹³⁰
- starija dob (67 godina) čime je smanjena vjerojatnost kako će se slično ponašanje ponoviti,¹³¹
- sudjelovanje u Domovinskom ratu,¹³² te
- humano postupanje s hrvatskim žrtvama.¹³³

2. Otegotne okolnosti: stav okrivljenika prema zločinu odlučujući

Tijekom 2005. godine, prvostupanjski sudovi i Vrhovni sud ocjenjivali su otegotne okolnosti prvenstveno prosuđujući o okrivljenikovu stavu prema počinjenim djelima. Otegotni čimbenici uključivali su:

- krajnji nedostatak humanosti kada je okrivljenik ubio 87-godišnju staricu,¹³⁴

¹²⁴ Članak 38 Kaznenog zakona iz 1993. godine (članak 57. Kaznenog zakona iz 2003. godine, NN 105/04).

¹²⁵ RH protiv Milana Jurjevića i Davora Tošića, Županijski sud u Zadru, II K-86/00, 15. rujna 2005.

¹²⁶ RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166, 16. srpnja 2005.

¹²⁷ RH protiv Vlade Sladovića, Županijski sud u Sisku, K-13/05, 4. studenog 2005.

¹²⁸ RH protiv Svetozara Karana, Županijski sud u Karlovcu, K-4/04, 30. lipnja 2005.

¹²⁹ RH protiv Nikole Ivankovića, Vrhovni sud, I Kz-1196/04-5, 10. svibnja 2005.

¹³⁰ RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu, XI-K-rz-1/05, 28. prosinca 2005.; RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166, 16. srpnja 2005.; RH protiv Nikole Ivankovića, Vrhovni sud, I Kz-1196/04-5, 10. svibnja 2005.

¹³¹ RH protiv Fikreta Abdića, Vrhovni sud, III Kz 2/04-11, 8. veljače 2005.

¹³² RH protiv Nikole Ivankovića („Paulin Dvor“), Vrhovni sud, I Kz-1196/04-5, 10. svibnja 2005. (potvrda presude Županijskog suda u Osijeku).

¹³³ RH protiv Stokana Sekanića, Vrhovni sud, I Kz-968/04-6, 20. rujna 2005. (potvrda presude Županijskog suda u Osijeku).

¹³⁴ RH protiv Vlade Sladovića, Županijski sud u Sisku, K-13/05, 4. studenog 2005.

- ustrajnost i učestalost premlaćivanja ratnih zarobljenika te dopuštanje ostalima da ih premlaćuju, kao i intenzitet zlostavljanja koje je trajalo tjednima/mjesecima,¹³⁵
- okrivljenik motiviran etničkim animusom na ubojstvo Hrvata starije dobi dobi samo zbog toga što je bio Hrvat,¹³⁶
- ustrajno činjenje ratnih zločina tijekom duljeg vremenskog razdoblja, npr. okrivljenik je počinio ratni zločin protiv ratnih zarobljenika u jesen 1991. u Hrvatskoj te nastavio činiti ratne zločine protiv civila u BiH u ljeto 1995., kao član „Škorpiona“ tijekom čitavog razdoblja; okrivljenik je ostao u svojem selu nakon sukoba kao da se ništa nije dogodilo; okrivljenik je s maloljetnim žrtvama postupao na posebice okrutan i ponižavajući način, prešutno pristajući na isto postupanje od strane svojih suučesnika; nedostatak kajanja,¹³⁷ te
- „bezobzirno i okrutno“ ubojstvo 19 civila uslijed toga što je okrivljenik bacio ručne bombe i pucao u kuću u koju su se sklonili civili posebice se odražava u činjenici kako su se „počinitelji... vratili da provjere je li itko preživio.“¹³⁸

Odnosi okrivljenika sa žrtvama prije rata također su smatrani otegotnim čimbenikom, na primjer, jedan je prvostupanjski sud primijetio kako je djelo počinjeno protiv ljudi iz sela Ernestinovo koje je okrivljenik dobro poznao.¹³⁹ Svrha počinjenja zločina također se razmatrala kao otegotna okolnost, posebice činjenica da je služila svrsi okupacije dijela hrvatskog teritorija i njegova pripajanja takozvanoj „velikoj Srbiji“.¹⁴⁰ Vrhovni je sud, međutim, pružio pojašnjenje kako se sudjelovanje u oružanoj pobuni nije moglo pravilno smatrati otegotnim čimbenikom stoga što podliježe zakonskom oprost. [Vidjeti odjeljak C.II.3]

VIII. Statistički opseg procesuiranja u 2005. godini

Tijekom 2005. godine, Misija je pratila 90 predmeta ratnih zločina koji su uključivali policijsku istragu, 14 prvostupanjskih sudova i Vrhovni sud, kao i postupke izručenja u treće zemlje. Više od polovice svih osoba protiv kojih su nastavljeni postupci tijekom 2005. godine procesuirano je u odsutnosti. Promatrani postupci uključivali su 240 pojedinaca, od kojih je približno 76 posto (183) bilo Srba, 17 posto (41) Hrvata i malen broj ostalih manjina.¹⁴¹ Šezdeset i jedan (61) predmet uključivao je pojedinačne okrivljenike¹⁴² dok je 29 predmeta obuhvaćalo skupine s ukupno 179 okrivljenika.¹⁴³ Iako su svi predmeti čekali na rješavanje u 2005. godini, čini se kako su u nekima od njih postupci bili obustavljeni zbog toga što okrivljenici nisu bili dostupni sudu. Jedan je slučaj uključivao optužbe za ratni zločin iz Drugog svjetskog rata.

¹³⁵ RH protiv Svetozara Karana, Županijski sud u Karlovcu, K-4/04, 30. lipnja 2005.

¹³⁶ RH protiv Davora Tošića, Županijski sud u Zadru, II K-86/00, 15. rujna 2005.

¹³⁷ RH protiv Slobodana Davidovića, Županijski sud u Zagrebu, XI-K-rz-1/05, 28. prosinca 2005.

¹³⁸ RH protiv Nikole Ivankovića, Vrhovni sud, I Kz-1196/04-5, 10. svibnja 2005. (potvrda osuđujuće presude Županijskog suda u Osijeku, uz povećanje kazne zbog otegotnih okolnosti)

¹³⁹ RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166, 16. srpnja 2005.

¹⁴⁰ RH protiv Milana Stojisavljevića, Županijski sud u Osijeku, K-89/03-166, 16. srpnja 2005.

¹⁴¹ Šest Rusina, 3 Bošnjaka, 1 Rom, 2 Mađara i 4 okrivljenika nepoznate etničke pripadnosti.

¹⁴² Pedeset jedan Srbin, 7 Hrvata, 1 Mađar, 1 Bošnjak i 1 Crnogorac.

¹⁴³ Stotinu i trideset jedan Srbin, 34 Hrvata, 6 Rusina, 2 Bošnjaka, 1 Rom, 1 Mađar i 4 okrivljenika nepoznate etničke pripadnosti.

Zbog znatne razlike u broju postupaka protiv Srba odnosno Hrvata, zaključci u ovom izvješću vezano uz trendove koji utječu na Srbe pouzdaniji su od trendova vezano uz Hrvate.¹⁴⁴

1. Razdoblje prije suđenja: uhićenja, izručenja, puštanja na slobodu i optužnice

Kao i prethodnih godina, golema većina osoba uhićenih tijekom 2005. godine bila je srpske nacionalnosti. Dvije trećine uhićenih Srba bili su povratnici. Četrdeset posto osoba uhićenih u Hrvatskoj tijekom 2005. godine pušteno je na slobodu tijekom iste godine. Naravno, više od polovice pušteno je nakon što je državno odvjetništvo odbacilo optužbe za ratne zločine protiv njih zbog nedostatka dokaza. Malo više od polovice osoba uhićenih u inozemstvu na temelju međunarodnih tjeratica izdanih od strane Hrvatske je izručeno, dok je izručenje odbijeno ili je u međuvremenu Hrvatska povukla tjeraticu u ostalim slučajevima. Približno polovica izručenih osoba oslobođena je optužbi. Broj novih optužnica u 2005. neznatno se povećao u odnosu na 2004. godinu, s time da su optužnice podignute samo protiv osoba srpske nacionalnosti.

a. Uhićenja [Vidjeti dodatak I]. Tijekom 2005. godine, Misija je pratila 10 uhićenja (8 Srba, 2 Hrvata) u Hrvatskoj na temelju optužbi za ratne zločine, što predstavlja znatno smanjenje u odnosu na prethodne godine.¹⁴⁵

Slično kao i 2004. godine, 75 posto (6 od 8) uhićenih Srba bili su povratnici uhićeni bilo na graničnim prijelazima ili u mjestu prebivališta,¹⁴⁶ uključujući i policijske postaje tijekom postupka dobivanja osobnih isprava.¹⁴⁷ Jedan povratnik je uhićen kada je došao u Hrvatsku glasovati na lokalnim izborima. Četvorica od 6 povratnika srpske nacionalnosti puštena su na slobodu u 2005. godini nakon odbacivanja optužbi ili nakon prekvalifikacije optužbe te primjene oprost.¹⁴⁸

K tomu, Misija ima saznanja kako je tijekom 2005. godine u trećim zemljama uhićeno 11 Srba na temelju međunarodnih tjeratica koje je izdala Hrvatska za ratne zločine.¹⁴⁹ Sedam osoba srpske nacionalnosti izručeno je Hrvatskoj, uključujući jednu osobu uhićenu 2004. godine.¹⁵⁰ Od njih, trojica su oslobođena optužbe, dvojica nakon što je državno odvjetništvo odbacilo optužbe zbog nedostatka dokaza i jedan nakon donošenja oslobađajuće presude.¹⁵¹ Preostala četvorica čekaju istragu ili suđenje.

¹⁴⁴ Etnička pripadnost okrivljenika ustanovljuje se tijekom kaznenog postupka temeljem članka 225. Zakona o kaznenom postupku (ZKP), prema kojemu je sud obavezan pitati optuženika o njegovoj etničkoj pripadnosti i uključiti taj podatak u optužnicu i presudu. Krajem 2005. godine, Ustavni sud je podržao tu praksu, odbacivši zahtjev okrivljenika za ocjenu ustavnosti, te utvrdivši kako sudovi moraju zatražiti tu informaciju, ali prema članku 4., stavku 3. ZKP-a optuženik nije obavezan odgovoriti na to pitanje. U-I-425/2001, 21. prosinca 2005. [neobjavljeno].

¹⁴⁵ Tijekom 2004. godine, od 30 uhićenih osoba, 83 posto (25) bili su Srbi, a 17 posto (5) Hrvati; tijekom 2003. godine, od 37 uhićenika, 84 posto (31) bili su Srbi, 14 posto (5) Hrvati i 1 Mađar; te 2002. godine, od 35 uhićenika, 80 posto (28) bili su Srbi, nešto ispod 20 posto (6) Hrvati i 1 Makedonac.

¹⁴⁶ Tijekom 2004. odnosno 2003. godine, 75 posto odnosno 45 posto uhićenih Srba bili su povratnici.

¹⁴⁷ Npr. Vlado Sladović uhićen je nakon posjeta lokalnoj policijskoj postaji u svrhu prijave boravka.

¹⁴⁸ Tijekom 2004. godine, 14 od 19 uhićenih srpskih povratnika (74 posto) bilo je pušteno na slobodu nakon što su optužbe odbačene ili njihove prekvalifikacije te primjene oprost.

¹⁴⁹ Četiri osobe u BiH, 3 u Njemačkoj, 2 u Austriji, 1 u Švicarskoj i 1 u Bugarskoj. Njemačka je uhitila te nakon toga oslobodila osumnjičenika zbog zastoja u zaprimanju hrvatskog zahtjeva za izručenje koji je trajao dulje od primjenjivog roka. Po primitku zahtjeva, osumnjičenik je ponovno uhićen.

¹⁵⁰ Tri osobe iz Njemačke, dvije iz Austrije, jedna iz BiH (uhićena 2004. godine) i jedna iz Švicarske.

¹⁵¹ Optužbe su odbačene protiv Borivoja Savića i Milana Lončara koji su izručeni iz Austrije odnosno Njemačke. Jovanu Petkoviću izrečena je oslobađajuća presuda nakon izručenja iz Švicarske.

U suprotnosti s domaćim i ratificiranim zakonom prema Konvenciji, Županijski sud u Slavanskom Brodu držao je Jovana Petkovića u pritvoru nakon donošenja oslobađajuće presude za ratni zločin zbog kojega je bio izručen, u svrhu istrage drugog ratnog zločina koji nije bio dio zahtjeva za izručenje.¹⁵² Sud je Petkovića pustio na slobodu 6 dana nakon izricanja oslobađajuće presude, nakon što ga je Ministarstvo pravosuđa obavijestilo o postojanju zabrinutosti vezano uz zakonitost produženja pritvora.

U pet predmeta treće su zemlje odbile zahtjev Hrvatske za izručenje. BiH je odbila izručiti tri osobe, dvije stoga što su BiH državljani,¹⁵³ a treću (državljanina SiCG) prvi put je odbila izručiti zbog istrage koja je pokrenuta u BiH za iste zločine počinjene u Hrvatskoj, a kasnije zbog toga što je prema nalazu BiH optužba bila nedostavno potkrijepljena.¹⁵⁴ Bugarska je odbila izručiti jednu osobu zbog diplomatskog imuniteta,¹⁵⁵ a Austrija je odbila izručiti jednu osobu barem djelomice zbog zabrinutosti vezano uz pošteno suđenje.¹⁵⁶ K tomu, Hrvatska je povukla svoju međunarodnu tjeralicu za jednom osobom uhićenom u BiH nakon što je utvrđeno kako je nastupila zastara te nije bilo moguće provesti nikakve daljnje postupke.¹⁵⁷

b. Privođenje u svrhu ispitivanja [Vidjeti dodatak I]. Misija ima saznanja o dva pojedinca (Srbi, državljani SiCG) koji su zaustavljeni na jednom od glavnih hrvatskih međunarodnih graničnih prijelaza prema SiCG i odvedeni u policijsku postaju na ispitivanje vezano uz ratne zločine. Iako prema domaćem zakonu te osobe nisu smatrane uhićenima, one nisu mogle slobodno napustiti policijsku postaju te su, nakon što su bile zadržani nekoliko sati, puštene istog dana.¹⁵⁸

c. Puštanje na slobodu [Vidjeti dodatak II]. Tijekom 2005. godine, Misija je pratila puštanje na slobodu u Republici Hrvatskoj 6 osoba (sve srpske nacionalnosti) koje su bile uhićene tijekom iste godine zbog optužbi za ratne zločine.¹⁵⁹ Četiri osobe među onima koje su puštene na slobodu bili su povratnici srpske nacionalnosti, a dvije osobe izručene su Hrvatskoj iz trećih zemalja. Osobe koje su puštene na slobodu u pritvoru su provele od 1 dana do 7 mjeseci, uz prosječno vrijeme pritvora od približno 1 mjesec i 20 dana, uključujući vrijeme provedeno u pritvoru u trećim zemljama u očekivanju izručenja.¹⁶⁰

Razlozi za puštanje na slobodu bili su sljedeći:

¹⁵² Procesuiranje je ograničeno na kaznena djela zbog kojih je osumnjičenik izručen, ukoliko ne postoji sporazum sa zemljom koja izručuje ili okrivljenikom kojim se propisuje drugačije. Članak 40., stavak 2. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (NN 178/04); članak 14. Europske konvencije o izručenju (NN 14/94, Međunarodni sporazumi).

¹⁵³ Milovan Zec i Željko Milovanović.

¹⁵⁴ Goran Pankrtz-Dragojević.

¹⁵⁵ Čedomir Branković uhićen je u Bugarskoj na putu kao član službenog vojnog izaslanstva SiCG.

¹⁵⁶ Nikoli Vujnoviću izrečena je osuđujuća presuda u odsutnosti od strane Županijskog suda u Gospiću.

¹⁵⁷ Đorđu Božičiću izrečena je osuđujuća presuda u odsutnosti kojom je 1995. godine osuđen na 4 i pol godine zatvora od strane Županijskog suda u Požegi. Zastara za izvršenje kazne u odsutnosti nastupila je prije njegova uhićenja.

¹⁵⁸ Mile Krmar i Gojko Veličković privedeni su u Policijsku postaju Otok, u Vukovarsko-srijemskoj županiji, na ispitivanje vezano uz ratne zločine počinjene u Vojniću odnosno Istri. Privođenje mogućih svjedoka ili osumnjičenika uređeno je člancima 32.-35. Zakona o policiji (NN 129/00).

¹⁵⁹ Tijekom 2004. godine, Misija je pratila puštanje na slobodu 32 osobe (29 Srba, 3 Hrvata) prethodno uhićene zbog optužbi za ratne zločine.

¹⁶⁰ Prije puštanja na slobodu, 4 osobe provele su manje od mjesec dana u pritvoru, jedna osoba bila je pritvorena od 1 do 3 mjeseca, a jedna osoba provela je u pritvoru dulje od 6 mjeseci.

a. Četiri osobe puštene su na slobodu nakon što je državno odvjetništvo odbacilo optužbe zbog nedostatka dokaza ili prekvalificiralo optužbe, uključujući jednu osobu koja je bila izručena;¹⁶¹

b. Jedna osoba puštena je na slobodu iako je istraga nastavljena;¹⁶² i

c. Jedna osoba puštena je na slobodu temeljem oslobađajuće presude nakon izručenja.¹⁶³

d. Optužnice [Vidjeti dodatak III]. Misija ima saznanja kako je tijekom 2005. godine bilo pet predmeta u kojima su državni odvjetnici po prvi put podigli optužnice za ratne zločine protiv 23 osobe (svi srpske nacionalnosti), što predstavlja znatan porast u odnosu na 2004. kada su optužnice podignute protiv 2 osobe.¹⁶⁴ Protiv četiri osobe podignute su pojedinačne optužnice, dok je peta optužnica podignuta na Županijskom sudu u Osijeku protiv skupine od 19 osoba. Svih 23 optuženo je zbog *ratnih zločina protiv civilnog stanovništva* dok je protiv jedne osobe također podignuta optužnica zbog *ratnih zločina protiv ratnih zarobljenika*.

2. Suđenja/ponovna suđenja

Tijekom 2005. godine, Misija je pratila 18 suđenja na 11 sudova, koja su uključivala 77 osoba (46 Srba, 21 Hrvat, 5 Rusina, 1 Rom i 4 osobe nepoznate nacionalne pripadnosti).¹⁶⁵ [Vidjeti dodatak IV] U 17 od tih suđenja – koja uključuju 76 osoba – sudski postupci vođeni su tijekom 2005. godine.¹⁶⁶ Više od tri četvrtine (13 od 17) aktivnih suđenja sačinjavala su ponovna suđenja. K tomu, postupci koji prethode suđenju vođeni su u jednom predmetu koji je obuhvaćao 13 okrivljenika, pri čemu je protiv 3 nazočna okrivljenika postupak dovršen, dok predmet još čeka na rješavanje protiv 10 preostalih okrivljenika u odsutnosti.¹⁶⁷

Samo je jedno suđenje vođeno potpuno u odsutnosti.¹⁶⁸ Međutim, pet suđenja vođeno je djelomice u odsutnosti,¹⁶⁹ a protiv 54 posto (41 od 76) svih okrivljenika i 71 posto (29 od 41) okrivljenika srpske nacionalnosti vođeno je suđenje u odsutnosti, što predstavlja smanjenje u odnosu na protekle godine.

Tri suđenja vođena su od strane sudova koji nisu bili mjesno nadležni za zločine koji su počinjeni. Jedno suđenje vodio je Županijski sud u Zagrebu u svojstvu posebnog suda za ratne zločine nakon što je predsjednik Ustavnog suda odobrio zahtjev glavnog državnog

¹⁶¹ Slobodan Klisurić, pušten na slobodu stoga što svjedok nije mogao identificirati Klisurića kao počinitelja; Savo Savić i Mićo Gargenta, pušteni na slobodu nakon prekvalifikacije optužbi u oružanu pobunu (amnestirani) zbog nedostatka dokaza za ratne zločine; Borivoj Savić, pušten na slobodu uslijed nedostatka dokaza nakon izručenja. Tijekom 2004., 2003 odnosno 2002. godine, 53 posto (17 od 32), 40 posto (12 od 30) odnosno 20 posto (10 od 51) uhićenika pušteno je na slobodu zbog prekida postupka.

¹⁶² Dušan Mišina.

¹⁶³ Jovan Petković.

¹⁶⁴ Za razliku od toga, tijekom 2003. godine, optužnice su podignute protiv 53 osobe.

¹⁶⁵ Tijekom 2004. godine, Misija je pratila 34 suđenja koja su uključivala 108 osoba (83 Srba, 13 Hrvata, 7 Rusina, 1 Mađara, 1 Roma i 3 osobe nepoznate etničke pripadnosti); tijekom 2003. godine, ukupan broj od 34 suđenja koja su uključivala 101 osobu (84 Srba, 14 Hrvata, 1 Bošnjaka i 1 Roma); te tijekom 2002. godine, 34 suđenja koja su uključivala 115 osoba (90 Srba, 22 Hrvata, 2 Bošnjaka i 1 Mađara).

¹⁶⁶ U predmetu RH protiv Đure Đurića [Županijski sud u Sisku] suđenje je započelo 2001. godine, ali nije se nastavilo nakon što je Đurić 2001. godine pušten iz pritvora te nakon toga postao nedostupan sudu.

¹⁶⁷ RH protiv Vase Petrovića i ostalih („Branjin Vrh“) [Županijski sud u Osijeku].

¹⁶⁸ RH protiv Save Bošnjaka (Srbin) [Županijski sud u Osijeku]. U 2004. odnosno 2003. godini, 3 suđenja (koja su uključivala 16 Srba) i 9 suđenja (koja su uključivala 29 osoba, uglavnom srpske nacionalnosti) vođena su u potpunosti u odsutnosti.

¹⁶⁹ Npr. RH protiv Ljubana Devetaka i ostalih („Lovas“) [Županijski sud u Vukovaru] (suđenje vođeno protiv 1 nazočnog okrivljenika i 16 okrivljenika (13 Srba, 3 Hrvata) u odsutnosti).

odvjetnika.¹⁷⁰ Dva suđenja vodili su sudovi opće nadležnosti nakon što je Vrhovni sud promijenio mjesto suđenja na zahtjev sudova na području čije mjesne nadležnosti su se navodni zločini dogodili.¹⁷¹ Ustupljena suđenja vođena su u obližnjim županijama, uključujući jedan sud koji prethodno nije bio uključen u suđenja za ratne zločine te sud koji je podnio zahtjev za promjenu mjesta suđenja u jednog drugom predmetu.

a. Presude i kazne [Vidjeti dodatke V, VI i VIII]. Tijekom 2005. godine, dovršeno je 12 suđenja koja su uključivala 22 osobe (15 Srba, 7 Hrvata), što predstavlja polovicu broja suđenja dovršenih tijekom 2004. godine. Više od 80 posto suđenja (10 od 12) predstavljala su ponovna suđenja, približno isto kao 2004. godine. Ishodi suđenja bili su sljedeći: 12 osoba (11 Srba, 1 Hrvat) proglašeni su krivima¹⁷² a protiv 6 osoba (2 Srbina, 4 Hrvata) izrečena je oslobađajuća presuda. Suđenja dvojici Hrvata i dvojici Srba (1 u odsutnosti) završila su nakon što je državno odvjetništvo odbacilo optužbe. K tomu, 2 Srbina i 1 Hrvat amnestirani su nakon što su optužbe za genocid protiv njih prekvalificirane u oružanu pobunu i postupak prekinut prij e suđenja.¹⁷³

Na temelju 18 presuda, ukupna stopa osuđujućih presuda iznosila je 67 posto, što predstavlja maleno smanjenje u odnosu na 2004. godinu.¹⁷⁴ Gledano s aspekta etničkog podrijetla okrivljenika, krivima je proglašeno 85 posto Srba i 20 posto Hrvata.¹⁷⁵ Tijekom 2005. godine, Srbi su činili 92 posto osuđenika te 72 posto osoba kojima je izrečena oslobađajuća ili osuđujuća presuda.¹⁷⁶ Hrvati su činili približno 8 posto svih osuđenih osoba te 28 posto osoba kojima je izrečena oslobađajuća ili osuđujuća presuda.¹⁷⁷

Trideset i šest posto (4 od 11) osoba srpske nacionalnosti osuđeno je u odsutnosti.¹⁷⁸ To je predstavljalo znatno smanjenje kako u ukupnom broju tako i postotku u odnosu na prethodne godine.¹⁷⁹

¹⁷⁰ RH protiv Slobodana Davidovića.

¹⁷¹ RH protiv Luke Markešića i ostalih („skupina Bjelovar“) K-DO-57/01 (predmet premješten iz Bjelovara na Županijski sud u Varaždinu); RH protiv Željka Iharoša i ostalih („skupina Virovitica“) K-DO-62/2001 (predmet premješten iz Virovitice na Županijski sud u Bjelovaru).

¹⁷² Deset osoba osuđeno je za ratne zločine protiv civilnog stanovništva, jedna za ratne zločine protiv ratnih zarobljenika, a jedna za oboje. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo osuđujućih presuda za genocid, iako su u tijeku bila dva suđenja za genocid. RH protiv Jugoslava Mišljenovića i ostalih („Mikluševci“); RH protiv Ljubana Deveteka i ostalih („Lovas“) [oba predmeta na Županijskom sudu u Vukovaru]. K tomu, optužbe za genocid protiv 10 okrivljenika u odsutnosti čekaju na procesuiranje u predmetu RH protiv Vase Petrovića i ostalih („Branjin Vrh“) [Županijski sud u Osijeku].

¹⁷³ RH protiv Branka Tomića, Slavka Kecmana i Gorana Čuljka („Branjin Vrh“) [Županijski sud u Osijeku].

¹⁷⁴ Tijekom 2004., 2003. odnosno 2002. godine, ukupna stopa osuđujućih presuda iznosila je 71 posto (42 presude), 90 posto (41 presuda) odnosno 67 posto (77 presuda).

¹⁷⁵ Tijekom 2004. godine, osuđeno je 75 posto Srba (28 od 37) i 25 posto Hrvata (1 od 4); tijekom 2003. godine osuđeno je 94 posto Srba (30 od 32) i 71 posto Hrvata (5 od 7), a 2002. godine krivima je proglašeno 83 posto Srba (47 od 57) i 18 posto Hrvata (3 od 17).

¹⁷⁶ Tijekom 2004. godine, Srbi su činili približno 93 posto osuđenika (28 od 30), te 88 posto osoba (37 od 42) protiv kojih je izrečena osuđujuća ili oslobađajuća presuda. Tijekom 2003. godine, Srbi su činili približno 81 posto osuđenika (30 od 37), te 78 posto osoba (32 od 41) protiv kojih je izrečena oslobađajuća ili osuđujuća presuda.

¹⁷⁷ Tijekom 2004. godine, Hrvati su činili približno 3 posto svih osuđenika (1 od 30) i 9 posto (4 od 42) svih pojedinaca kojima je izrečena oslobađajuća ili osuđujuća presuda. Tijekom 2003. godine, Hrvati su činili približno 71 posto svih osuđenika (5 od 7) i 17 posto (7 od 41) pojedinaca kojima je izrečena oslobađajuća ili osuđujuća presuda.

¹⁷⁸ RH protiv Davora Tošića i Milana Jurjevića (Tošić je osuđen u odsutnosti) [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Jovana Čurčića i ostalih („skupina Borovo“) Mladen Maksimović, Dragan Savić i Jovica Vučenović osuđeni su u odsutnosti [Županijski sud u Vukovaru].

¹⁷⁹ Tijekom 2004., 2003. odnosno 2002. godine, 50, 90 odnosno 60 posto Srba osuđeno je u odsutnosti.

Protiv više od 90 posto (sve Srbi) osuđenih osoba izrečene su kazne više od zakonskog minimuma od pet godina,¹⁸⁰ što predstavlja znatno smanjenje u odnosu na 2004.¹⁸¹ godinu. Jedinom osuđenom Hrvatu izrečena je manja kazna od one zakonom zapriječene putem primjene olakotnih okolnosti. Kazne su se kretale u rasponu od niskih četiri¹⁸² do visokih petnaest godina. Tijekom 2005. godine nije izrečena niti jedna maksimalna kazna (20 godina). Kazne su u prosjeku iznosile osam i pol godina, što predstavlja povećanje u odnosu na 2004. i približno odgovara prosječnoj kazni iz 2003. godine.¹⁸³

Dovršeno je deset ponovnih suđenja koja su obuhvaćala 13 Srba i 7 Hrvata, što čini 80 posto svih dovršenih suđenja u 2005. godini. Osam ponovnih suđenja održano je nakon što je Vrhovni sud preinačio prethodnu presudu i vratio predmet na prvostupanjski sud.¹⁸⁴ Dva su održana nakon što je okrivljenik, uhićen na temelju prethodne osuđujuće presude donesene u odsutnosti, zatražio novo suđenje.¹⁸⁵ U nekim predmetima, ponovno suđenje bilo je treće ili četvrto suđenje po redu.¹⁸⁶ Više od polovice prethodno osuđenih okrivljenika, uključujući jednog izručenog od strane treće zemlje, pušteno je na slobodu zbog odbacivanja optužbi uslijed nedostatka dokaza, primjene zakona o oprostima ili donošenja oslobađajuće presude.¹⁸⁷ Stopa oslobađajućih presuda nakon ponovljenog suđenja smanjila se u odnosu na 2004. ali povećala u odnosu na 2003. godinu.¹⁸⁸

b. Duljina postupaka [Vidjeti Dodatak IV]. Tijekom 2005. godine, polovica (6 od 12) suđenja dovršena je unutar manje od mjesec dana. Tri suđenja dovršena su unutar jednog do

¹⁸⁰ RH protiv Slobodana Davidovića (15 godina) [Županijski sud u Zagrebu]; RH protiv Davora Tošića (15 godina) [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Jovana Čurčića i ostalih ("skupina Borovo") (Čurčić – 14 godina; Miloš Držajić – 10 godina; Mladen Maksimović – 7 godina; Dušan Mišić – 6 godina; Dragan Savić – 6 godina; Jovica Vučenović – 6 godina) [županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Vlade Sladovića (9 godina) [Županijski sud u Sisku]; RH protiv Svetozara Karana (7 godina) [Županijski sud u Karlovcu]; RH protiv Milana Stojisavljevića (6 godina) [Županijski sud u Osijeku];

¹⁸¹ Tijekom 2004. godine, protiv više od polovice svih osuđenih osoba (16 od 30) izrečena je kazna manja od minimalne zapriječene kazne. Za razliku od toga, u 2003. odnosno 2002. godini, protiv približno 5 posto odnosno 25 posto osoba izrečene su kazne manje od minimalnih.

¹⁸² Jedinom osuđenom Hrvatu, Milanu Jurjeviću, izrečena je najniža kazna (4 godine).

¹⁸³ Tijekom 2004. odnosno 2003. godine, prosječna kazna iznosila je približno 5 i pol godina (na temelju 42 osuđujuće presude) odnosno približno 9 godina (na temelju 37 osuđujućih presuda).

¹⁸⁴ Osam predmeta, koji uključuju 11 Srba i 7 Hrvata (RH protiv Ivana Vrbana i Anđelka Kasaja [Županijski sud u Bjelovaru]; RH protiv Davora Tošića i Milana Jurjevića [Županijski sud u Zadru]; RH protiv Jovana Čurčića i ostalih ("skupina Borovo") [Županijski sud u Vukovaru]; RH protiv Svetozara Karana [Županijski sud u Karlovcu]; RH protiv Luke Markešića i ostalih ("skupina Bjelovar") [Županijski sud u Varaždinu]; RH protiv Marinka Stankovića; RH protiv Save Bošnjaka i RH protiv Milana Stojisavljevića [sva tri predmeta na Županijskom sudu u Osijeku].

¹⁸⁵ Dva predmeta koji uključuju 2 osobe srpske nacionalnosti (RH protiv Jovana Petkovića [Županijski sud u Slavonskom Brodu]; RH protiv Save Sašića [Županijski sud u Šibeniku].

¹⁸⁶ RH protiv Marinka Stankovića (četvrto suđenje) [Županijski sud u Osijeku]; RH protiv Mihajla Hrastova (treće suđenje) [Županijski sud u Karlovcu].

¹⁸⁷ Tijekom 2005. godine, 5 od 9 prethodno osuđenih okrivljenika pušteno je na slobodu nakon ponovnog suđenja. Jednom je izrečena oslobađajuća presuda (RH protiv Jovana Petkovića [Županijski sud u Slavonskom Brodu] (izručen iz Švicarske); dok su protiv dvojice optužbe odbačene uslijed nedostatka dokaza (RH protiv Ivana Vrbana i Anđelka Kasaja ("skupina Virovitica") [Županijski sud u Bjelovaru]. Konačno, optužbe su odbačene protiv druge dvojice prethodno osuđenih okrivljenika zbog primjene zakona o oprostima (RH protiv Save Bošnjaka (dio "skupine Branjina") [Županijski sud u Osijeku], te RH protiv Save Sašića [Županijski sud u Šibeniku]. Tri od ovih pet osoba prethodno su osuđene u odsutnosti (Jovan Petković, Savo Bošnjak i Savo Sašić).

¹⁸⁸ Tijekom 2004., 2003. odnosno 2002. godine, stopa oslobađajućih presuda donesenih na ponovnom suđenju prethodno osuđenim okrivljenicima iznosila je 66, 33 odnosno 55 posto.

šest mjeseci, a jedno suđenje dovršeno je unutar šest do 12 mjeseci. Konačno, jedno suđenje trajalo je više od godinu dana, a jedno je trajalo više od tri godine.¹⁸⁹

Za razliku od prethodnih godina, Misija je zabilježila kako su praktično sve presude prvostupanijskih sudova uručene u pisanom obliku u zakonom propisanom roku, odnosno, u roku od 2 mjeseca nakon izricanja presude. Misija je zamijetila odgode u početku nekih ponovnih suđenja nakon što je Vrhovni sud prihvatio žalbu i vratio predmet u ponovni postupak, iako se neke od tih odgoda mogu pripisati nastojanju da se izbjegne suđenje u odsutnosti.¹⁹⁰

3. Žalbe

a. Odluke o žalbi [Vidjeti Dodatak VIII]. Tijekom 2005. godine, Misija je pratila 48 predmeta pred Vrhovnim sudom vezano uz žalbe na prvostupanijske presude od strane 116 osoba (92 Srbina, 18 Hrvata, 3 Bošnjaka, 2 Mađara i 1 Crnogorca).

Tijekom 2005. godine, Vrhovni sud donio je odluku o žalbama koje su obuhvaćale 26 osoba¹⁹¹ (21 Srbina, 2 Hrvata, 1 Bošnjaka, 1 Mađara i 1 Crnogorca) u 13 predmeta, od kojih su četiri u potpunosti vođena u odsutnosti.¹⁹² Vrhovni sud ukinuo je presude i vratio predmete na ponovno suđenje u 65 posto (17 od 26) pojedinačnih žalbi (koje su se odnosile na 16 Srba i 1 Hrvata),¹⁹³ što predstavlja porast u odnosu na 2004.¹⁹⁴ Vrhovni sud potvrdio je 9 presuda (koje su uključivale 5 Srba, 1 Hrvata, 1 Bošnjaka, 1 Mađara i 1 Crnogorca).¹⁹⁵ U dvije žalbe u kojima je potvrdio presudu, Vrhovni sud je smanjio jednu kaznu,¹⁹⁶ a povećao drugu.¹⁹⁷

b. Duljina postupaka. Od 26 odluka donesenih 2005. godine, Vrhovni sud ih je približno 38 posto donio unutar 6 mjeseci po primitku žalbe; 12 posto unutar jedne i pol godine; 15 posto nakon otprilike dvije i pol godine, dok je za 35 posto trebalo više od četiri godine.

¹⁸⁹ RH protiv Davora Tošića i Milana Jurjevića [Županijski sud u Zadru]. Ponovno suđenje započelo je u ožujku 2002. godine, ali odgođeno je kratko nakon toga zbog Jurjevićevog zdravstvenog stanja. Suđenje je nastavljeno u svibnju 2005. godine, a presuda je donesena u rujnu 2005. godine.

¹⁹⁰ Npr. RH protiv Enesa Viteskića (Vrhovni sud poništio je oslobađajuću presudu krajem svibnja 2005. godine; do konca lipnja 2006. godine ponovno suđenje još nije započelo; RH protiv Dušana Škorića i ostalih [Županijski sud u Zadru] (Vrhovni sud poništio je osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti u prosincu 2003. godine; do konca lipnja 2006. godine ponovno suđenje još nije započelo).

¹⁹¹ K tomu, Vrhovni sud odbacio je žalbu Mile Pavkovića (Srbin) koji je umro tijekom razdoblja duljeg od četiri i pol godine tijekom kojega je žalba državnog odvjetništva protiv oslobađajuće presude koja mu je izrečena čekala na rješavanje. I Kz-531/01-7, 8. studenog 2005.

¹⁹² RH protiv Steve Macakanje i ostalih, RH protiv Đure Mirkovića i RH protiv Nikole Gagića [sva tri predmeta na Županijskom sudu u Zadru]; RH protiv Radoslava Čubrilla i ostalih ("Lovinac") [Županijski sud u Gospiću].

¹⁹³ Vrhovni sud odobrio je žalbe 16 okrivljenika srpske nacionalnosti poništivši 16 osuđujućih presuda (Stevo Macakanja, Željko Ležaja, Željko Cupac, Branko Kuzen; "skupina Borovo": Miloš Držaić, Mladen Maksimović, Dušan Mišić, Dragan Savić, Jovica Vučenović, Jovan Čurčić, "Lovinac": Radoslav Čubrilo, Milorad Čubrilo, Milorad Zagarac, Petar Hajduković, gojko Mrkailo; Milan Stojisavljević) te je odobrio jednu žalbu od strane državnog odvjetništva za poništenje oslobađajuće presude protiv 1 Hrvata (Enes Viteskić).

¹⁹⁴ U 2004., 2003. odnosno 2002. godini stopa preinačenja iznosila je 55, 50 odnosno 95 posto.

¹⁹⁵ Vrhovni sud potvrdio je 6 osuđujućih presuda (Fikret Abdić; Nikola Ivanković; Stokan Sekanić; Đuro Mirković; Nikola Gagić; Miodrag Balint) i 3 oslobađajuće presude (Savo Grulović; Milan Paripović; Dejan Subotić).

¹⁹⁶ RH protiv Fikreta Abdića [Županijski sud u Karlovcu] (žalba trećeg stupnja, kazna smanjena s 20 na 15 godina).

¹⁹⁷ RH protiv Nikole Ivankovića [Županijski sud u Osijeku]; (kazna povećana s 12 na 15 godina).

Odgode u trajanju od više od četiri godine dogodile su se na Vrhovnom sudu u onim predmetima u kojima je državno odvjetništvo uložilo žalbu na oslobađajuće presude.¹⁹⁸ Znatne odgode također su zabilježene onda kada su se žalbe odnosile na optuženike osuđene u odsutnosti.¹⁹⁹ Konačno, na kraju 2005. godine, na Vrhovnom sudu ostali su određeni predmeti koji čekaju na rješavanje više od 3 godine.²⁰⁰ Toliko duge odgode potiču zabrinutost vezano uz pošteno suđenje kao one kojima se bavi Europski sud za ljudska prava u predmetu *Camasso protiv RH*.

D. PREPORUKE

Na temelju svojih zapažanja tijekom 2005. i u prvoj polovici 2006. godine, Misija predlaže sljedeće:

- Vlada i Sabor trebali bi smanjiti pravne prepreke pojačanim oblicima međudržavne pravosudne i policijske suradnje, između ostalog, putem ratifikacije relevantnih konvencija Vijeća Europe i usklađivanja domaćih zakona;
- U suradnji sa Srbijom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom, mjerodavne državne institucije trebale bi uspostaviti mehanizam za sustavno rješavanje svih predmeta koji se odnose na osobe koje Hrvatska traži za ratne zločine, uključujući osobe osuđene u odsutnosti, čime bi se pokazao zamjetan napredak u srednjoročnom razdoblju;
- Sve mjerodavne državne institucije trebale bi osigurati ujednačen standard zakonskog procesuiranja u postupcima za ratne zločine, bilo da se suđenja održavaju na posebnim ili lokalnim sudovima te bilo da su predmeti ustupljeni od strane Haškog tribunala ili započeti od strane domaćih sudova;
- Sve mjerodavne državne institucije trebale bi ostvariti daljnji zamjetan napredak prema ukklanjanju pristranosti na etničkoj osnovi u procesuiranju predmeta, uključujući provedbu ujednačenog standarda kaznene odgovornosti;
- Vlada i Sabor trebali bi usvojiti mjere u cilju osiguranja integriteta iskaza svjedoka i službi za potporu svjedocima; i
- Vlada i Sabor trebali bi usvojiti mjere u cilju osiguranja pružanja odgovarajuće obrane od strane branitelja imenovanih po službenoj dužnosti.

¹⁹⁸ Npr. RH protiv Milana Paripovića i Mile Pavkovića ("Vinkovci") (žalba državnog odvjetništva protiv oslobađajuće presude čeka na rješavanje 54 mjeseca); RH protiv Save Grulovića (žalba državnog odvjetništva protiv oslobađajuće presude čeka na rješavanje 51 mjesec).

¹⁹⁹ Npr. RH protiv Radoslava Čubrila i ostalih ("Lovinac") (o žalbi okrivljenika na drugu osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti odlučeno je nakon 5 godina); RH protiv Đure Mirkovića (o okrivljenikovoju žalbi na osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti odlučeno je nakon 5 godina); RH protiv Steve Macakanje i ostalih (o žalbi okrivljenika na osuđujuću presudu donesenu u odsutnosti odlučeno je nakon 31 mjeseca).

²⁰⁰ RH protiv Kasima Hekića i Mihaila Husnika ("Vukovar II") [Županijski sud u Vukovaru] (čeka na rješavanje 44 mjeseca); RH protiv Janka Ostojića i ostalih ("skupina Tovarnik") [Županijski sud u Vukovaru] (čeka na rješavanje 44 mjeseca); RH protiv Damira Žužića i ostalih ("skupina Batina") [Županijski sud u Osijeku] (čeka na rješavanje 42 mjeseca); RH protiv Nenada Bizića [Županijski sud u Bjelovaru] (čeka na rješavanje 39 mjeseci); RH protiv Repaje i ostalih [Županijski sud u Zadru] (čeka na rješavanje 38 mjeseci); RH protiv Željka Bjedova [Županijski sud u Šibeniku] (čeka na rješavanje 38 mjeseci); te RH protiv Bože Bacelića ("skupina Prokljan") [Županijski sud u Šibeniku] (čeka na rješavanje 37 mjeseci). Vrijeme tijekom kojega je predmet čekao na rješavanje odnosi se na razdoblje od datuma podnošenja žalbe do kraja 2005. godine. Većina predmeta uključuje žalbe državnog odvjetništva protiv oslobađajućih presuda ili žalbe okrivljenika protiv osuđujućih presuda donesenih u odsutnosti.

DODATAK I

UHIĆENJA ZBOG RATNIH ZLOČINA U 2005. PREMA NADLEŽNOSTI: 10

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	0	2	0
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0
Županijski sud u Splitu	0	2	0
Županijski sud u Šibeniku	0	2	0
Županijski sud u Dubrovniku	1	0	0
Županijski sud u Vukovaru	0	1	0
Županijski sud u Osijeku	1	0	0
UKUPNO	2	8	0

Osumnjičenici su uhićeni zbog sumnji o počinjenju sljedećih zločina: neki od osumnjičenika uhićeni su zbog više od jednog dijela, 1 je uhićen a nakon toga amnestiran

- Ratni zločin protiv civilnog stanovništva: 8 osoba (6 Srba, 1 Hrvat)
- Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika: 2 osobe (1 osoba uhićena i zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva) (2 Srba)
- Oružana pobuna: 1 osoba (1 Srbin)

BILJEŠKA: Odvojeno, 2 osobe (Srbina, državljani SiCG) dovedene su u policijsku postaju radi ispitivanja o saznanjima vezanim za ratne zločine.

Uhićenja u trećim zemljama 2005.: 11

COUNTRY	Srbi	Hrvati	Ostali
Austrija	2	0	0
BiH	4	0	0
Njemačka	3	0	0
Švicarska	1	0	0
Bugarska	1	0	0
UKUPNO	11	0	0

Izručenja Hrvatskoj iz trećih zemalja u 2005.: 7

DRŽAVA	Srbi	Hrvati	Ostali
Austrija	2	0	0
BiH	1	0	0
Njemačka	3	0	0
Švicarska	1	0	0
UKUPNO	7	0	0

DODATAK II

PUŠTENI 2005. PREMA NADLEŽNOSTI: 6

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Šibeniku	0	2	0
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	1	0
Županijski sud u Splitu	0	2	0
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0
UKUPNO	0	6	0

6 je osoba provelo sljedeće vremensko razdoblje u pritvoru:

Trajanje pritvora u Hrvatskoj:

- Manje od 1 mjesec: 3 osobe (3 Srba)
- Od 1 do 3 mjeseca: 1 osoba (1 Srb)
- Od 3 do 6 mjeseci: 1 osoba (1 Srb)

Trajanje pritvora u trećoj zemlji:

- Od 1 do 3 mjeseca: 1 osoba (1 Srb)
- Od 3 do 6 mjeseci: 1 osoba (1 Srb, koji je i nakon izručenja proveo više od 3 mjeseca u pritvoru)

DODATAK III

OPTUŽNICE 2005. PREMA NADLEŽNOSTI: 23

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Sisku	0	2	0	2
Županijski sud u Osijeku	0	19 (16 u odsutnosti)	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	1	0	1
Županijski sud u Zagrebu	0	1	0	1
UKUPNO	0	23 (16 u odsutnosti)	0	5

- Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika: 1 osoba (1 Srb, optužen i za ratni zločin protiv civilnog stanovništva)
- Ratni zločin protiv civilnog stanovništva: 23 osobe (23 Srba)

DODATAK IV**SUĐENJA U 2005. PREMA NADLEŽNOSTI
SUĐENJA U TIJEKU 2005.: 18**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Sisku	0	2	0	2
Županijski sud u Karlovcu	1	1	0	2
Županijski sud u Bjelovaru	4	0	0	1
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Slavskom Brodu	0	1	0	1
Županijski sud u Zadru	1	2 (1 u odsutnosti)	0	2
Županijski sud u Vukovaru	3 (3 u odsutnosti)	35 (27 u odsutnosti)	10 (5 u odsutnosti)	3
Županijski sud u Splitu	8 (4 u odsutnosti)	0	0	1
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0	1
Županijski sud u Osijeku	0	3 (1 u odsutnosti)	0	3
Županijski sud u Zagrebu	0	1	0	1
UKUPNO	21 (7 u odsutnost)	46 (29 u odsutnosti)	10 (5 u odsutnosti)	18

SUĐENJA ZAVRŠENA 2005.: 12

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Bjelovaru	2	0	0	1
Županijski sud u Slavskom Brodu	0	1	0	1
Županijski sud u Zadru	1	1 (1 u odsutnosti)	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	6 (3 u odsutnosti)	0	1
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0	1
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0	1
Županijski sud u Osijeku	0	3 (1 u odsutnosti)	0	3
Županijski sud u Sisku	0	1	0	1
Županijski sud u Zagrebu	0	1	0	1
UKUPNO	7	15 (5 u odsutnosti)	0	12

PONOVLJENA SUĐENJA U TIJEKU 2005.: 13

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Karlovcu	1	1	0	2
Županijski sud u Bjelovaru	4	0	0	1
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	1	0	1
Županijski sud u Zadru	1	2 (1 u odsutnosti)	0	2
Županijski sud u Vukovaru	0	6 (3 u odsutnosti)	0	1
Županijski sud u Splitu	8 (4 u odsutnosti)	0	0	1
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0	1
Županijski sud u Osijeku	0	3 (1 u odsutnosti)	0	3
UKUPNO	18 (4 u odsutnosti)	14 (5 u odsutnosti)	0	13

PONOVLJENA SUĐENJA ZAVRŠENA 2005.: 10

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Bjelovaru	2	0	0	1
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	1	0	1
Županijski sud u Zadru	1	1 u odsutnosti	0	1
Županijski sud u Vukovaru	0	6	0	1
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0	1
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0	1
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0	1
Županijski sud u Osijeku	0	3 (1 u odsutnosti)	0	3
UKUPNO	7	13 (2 u odsutnosti)	0	10

12 suđenja promatranih u 2005. dovršeno je u sljedećem vremenskom razdoblju:

Manje od 1 mjesec:	6 suđenja vezana za 7 osoba (Sisak 1; Bjelovar 2; Slavonski Brod 1; Šibenik 1; Osijek 1)
1 do 6 mjeseci:	3 suđenja vezana za 6 osoba (Varaždin 4; Osijek 1; Zagreb 1)
6 do 12 mjeseci:	1 suđenje vezano za 6 osoba (Vukovar 6)
Više od 1 godine:	1 suđenje vezano uz jednu osobu (Karlovac 1)
Više od 3 godine:	1 suđenje vezano uz 2 osobe (Zadar 2)

DODATAK V

PRESUDE I KAZNE U 2005-. PREMA NADLEŽNOSTI: 12

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Sisku	0	1	0
Županijski sud u Karlovcu	0	1	0
Županijski sud u Zadru	1	1 u odsutnosti	0
Županijski sud u Vukovaru	0	6 (3 u odsutnosti)	0
Županijski sud u Osijeku	0	1	0
Županijski sud u Zagrebu	0	1	0
UKUPNO	1	11 (4 u odsutnosti)	0

Kazna (godine)	Hrvati	Srbi	Ostali
1-4	1	0	0
5-9	0	7	0
10-14	0	2	0
15-20	0	2	0
UKUPNO	1	11	0

Presude su bile za sljedeća dijela:

- Ratni zločin protiv civilnog stanovništva: 11 osoba (10 Srba, 1 Hrvat)
- Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika: 2 osobe (2 Srba, 1 od njih ujedno osuđen i za ratni zločin protiv civilnog stanovništva)

DODATAK VI

OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE U 2005. PREMA NADLEŽNOSTI: 6

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Varaždinu	4	0	0
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	1	0
Županijski sud u Osijeku	0	1	0
TOTAL	4	2	0

DODATAK VII**OBUSTAVLJENI POSTUPCI 2005. PREMA NADLEŽNOSTI: 7****Postupak obustavljen presudom.:**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Osijeku	0	1 u odsutnosti	0
UKUPNO	0	1 u odsutnosti	0

Postupak obustavljen rješenjem:

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali
Županijski sud u Šibeniku	0	1	0
Županijski sud u Bjelovaru	2	0	0
Županijski sud u Osijeku	1	2	0
UKUPNO	3	3	0

DODATAK VIII**ŽALBENI POSTUPCI U TIJEKU 2005. PREMA NADLEŽNOSTI:****SVI ŽALBENI POSTUPCI U TIJEKU: 116**

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Karlovcu	0	1	1	2
Županijski sud u Bjelovaru	4	5	0	6
Županijski sud u Sisku	2	0	0	1
Županijski sud u Slavonskom Brodu	0	2	0	2
Županijski sud u Gospiću	0	7 (5 u odsutnosti)	0	3
Županijski sud u Osijeku	4 (2 u odsutnosti)	21 (15 u odsutnosti)	2 (1 u odsutnosti)	7
Županijski sud u Šibeniku	5	4	0	6
Županijski sud u Zadru	1	30 (24 u odsutnosti)	1 u odsutnosti	12
Županijski sud u Vukovaru	2 (1 u odsutnosti)	21 (8 u odsutnosti)	1	7
Županijski sud u Dubrovniku	0	0	1	1
Županijski sud u Virovitici	0	1	0	1
UKUPNO	18 (3 u odsutnosti)	92 (52 u odsutnosti)	6 (2 u odsutnosti)	48

ŽALBENI POSTUPCI DOVRŠENI 2005.: 26 (+ 1 obustavljen)

Sud	Hrvati	Srbi	Ostali	Predmeti
Županijski sud u Karlovcu	0	0	1 (<i>conf'd</i>)	1
Županijski sud u Zadru	0	7 (4 <i>rev'd</i>) (4 u odsutnosti); (3 <i>conf'd</i>) (2 u odsutnosti)	0	4
Županijski sud u Dubrovniku	0	0	1 (<i>conf'd</i>)	1
Županijski sud u Vukovaru	0	7 (6 <i>rev'd</i>) (3 u odsutnosti); (1 <i>conf'd</i>) (+ 1 obustavljen)	0	2
Županijski sud u Gospiću	0	5 (<i>rev'd</i>) (u odsutnosti)	0	1
Županijski sud u Osijeku	2 (<i>conf'd</i> 1; <i>rev'd</i> 1)	2 (<i>conf'd</i> 1; <i>rev'd</i> 1)	1 (<i>conf'd</i>)	4
UKUPNO	2	21 (14 u odsutnosti) + 1 obustavljen	3	13

Presude Vrhovnog Suda RH donesene su u sljedećim vremenskim periodima nakon podnošenja žalbi:

- 1 do 6 mjeseci: 4 predmeta vezana uz 10 osoba (Vukovar 6; Osijek 4)
- 12 do 18 mjeseci: 3 predmeta vezana uz 3 osobe (Karlovac 1; Zadar 1; Osijek 1)
- 24 do 28 mjeseci: 1 predmet vezan uz 4 osobe (Zadar 4)
- Više od 48 mjeseci: 5 predmeta vezana uz 10 osoba (Zadar 2; Vukovar 1 (+ 1 obustavljen); Dubrovnik 1; Gospić 5)